

“Det gør mere ondt at være alene end at blive skadet”

Et kvalitativt studie af unges normalisering af hash i overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne i Haderslev kommune

AALBORG UNIVERSITET

Speciale i Kriminologi af Tine Wiuff Hansen

Kandidatuddannelsen i Kriminologi, 4. Semester 2018, gruppe 10

Vejleder: Jan Brødslev Olsen

Antal ord: 26.938

Studienummer: 20161745

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<http://www.studerende.aau.dk/Eksamenssnyd+-+hvordan+undg%C3%A5r+du+det%3F/>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Forord

Følgende speciale er udarbejdet på fjerde semester på Kandidatuddannelsen i Kriminologi på Aalborg Universitet under kyndig vejledning af Jan Brødslev Olsen. Specialet er udarbejdet i samarbejde med Haderslev Kommune og ungdomsuddannelserne i Haderslev. Der skal derfor lyde en stor tak til mine samarbejdspartnere samt mine informanter, fordi de åbner op og deler ud af deres erfaring og viden. Slutteligt skal der lyde en stor tak til min vejleder, Jan, der altid har ydet grundig, god og ikke mindst hyggelig vejledning.

God læselyst!

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	6
INDLEDNING	8
PROBLEMFELT	8
UNGEPROFILUNDERSØGELSEN I HADERSLEV KOMMUNE 2017	9
EKSISTERENDE FORSKNING, LITTERATUR OG RAPPORTER PÅ OMRÅDET	10
FREMGANGSMÅDE	10
RELEVANT EKSISTERENDE FORSKNING	12
OPSAMLING AF EKSISTERENDE FORSKNING PÅ OMRÅDET	19
PROBLEMFORMULERING	21
PROBLEMFORMULERING	21
METODOLOGI OG VIDENSKABSTEORI	21
ADAPTIV TEORI	22
HERMENEUTIKKEN	23
ONTOLOGI	24
EPISTEMOLOGI	24
VIDENSKABSTEORETISK REFLEKSION	25
KVALITATIV METODE	26
FOKUSGRUPPEINTERVIEWS	26
INFORMANTERNE	28
UDFØRELSE AF INTERVIEWS	30
ETIK	31
VALIDITET OG RELIABILITET	34
RELIABILITET	34
VALIDITET	34
TEORI	35
INDIVIDUALISERINGEN OG IDENTITETSDANNELSEN I UNGDOMSLIVET	35
REAKTIONER PÅ INDIVIDUALISERINGEN	37
TERRIE MOFFITS UDVIKLINGSTEORI	38
LÆRINGSTEORI	39
NEUTRALISERINGSTEKNIKKER	39
A SOCIAL LEARNING THEORY OF CRIME	41
TEORI – OPSUMMERENDE	42
ORIENTERENDE BEGREBER	43
ANALYSE	44

DEL 1	44
DELKONKLUSION 1	52
DEL 2	53
DELKONKLUSION 2	56
DEL 3	57
DELKONKLUSION 3	61
DEL 4	62
DELKONKLUSION 4	69
DEL 5	69
DELKONKLUSION 5	75
DISKUSSION	76
SPECIALETS RESULTATER SAMMENHOLDT MED TIDLIGERE FORSKNING	76
STRAF?	77
TEORIVALG	78
METODEVALG	78
MIN EGEN FORFORSTÅELSE?	79
KONKLUSION	80
PROJEKTETS FUND OG KONKLUSIONER	81
BILAGSLISTE	83
LITTERATURLISTE	83

Abstract

This master thesis focuses on the youth's normalization of marijuana in the transition from primary school to youth education in Haderslev Municipality. The thesis is based on Ungeprofilundersøgelsen, which I completed during my 3rd semester internship at Haderslev Municipality. According to the research the attitude towards marijuana changes into a more positive direction when the young people begin their studies at one of the youth educations in the town. In cooperation with Haderslev Municipality I made a commitment towards researching this attitude change through a qualitative method approach to analyze the youth's perspective of this transfer. Furthermore, my intention was to do a master thesis, which could be useful to my collaborators, so they could use the results. In order to get to my results, I made three focus group interviews. Firstly, I made two focus group interviews with five young people in each interview, who is attending two of the youth educations in the town. During those interviews the young people were given space and the opportunity to discuss and reflect on chosen topics and questions. At the end of the process I made the last focus group interview, which contained of four specialists from Haderslev Municipality. In this interview they reflected on the conclusions of the thesis and ideas for working with enlightenment and preventability in the future.

The thesis is based on an adaptive understanding, which is a mix of inductive and deductive. It practically means that from the beginning I was controlled by terms, which also has been the foundation of the interview guides. The terms are based on my search of literature, reports and articles, which was made in the beginning of the process.

This thesis has a hermeneutic approach as a scientific paradigm, which means I am interested in the subjective truth of the youth. My theoretical approach contains a section about youth based on Illeris and Katznelson in order to clarify the youth phase, which the young people experience. Additionally, it contains Matza and Sykes' and Sveinung Sandberg neutralizations technics to identify a way to justify use of marijuana. Moreover, it contains Terrie Moffitts development theory to gain a more biological and psychological understanding. Finally, it includes Ronald Aker's social learning theory for an understanding of how young people learns from each other and their surroundings. The thesis concludes that the youth's normalization of marijuana is complex. The young people live in an age where they are met with great exceptions and high demands, which

they are feeling. Therefore all the youth can relate to the need for a break from their daily life which can include marijuana. Moreover, the research indicates how the youth imitates each other and want to be a part of the community and they can feel that marijuana gives status at school, which they would prefer over being lonely. Marijuana consumption can lead to status but marijuana abuse can lead to shame and this is a balance which is hard for the youth to navigate through. Furthermore, the research shows that the youth actively choose their attitude based on an informative foundation, which they seek themselves. Based on the analysis, the specialist suggested several initiatives forward which among others contain change in culture at the schools which allows reflections and discussions on marijuana and involvement of the topic marijuana in the teaching and higher parents involvement.

Indledning

Lige nu ser vi en debat rundt omkring, ikke kun i Danmark, men i hele Verden, hvor legalisering af hash er meget omdiskuteret. Argumenterne handler om, at hash ikke er så farligt fordi det er et naturligt stof. Der ses en tendens til, at flere unge overtager denne holdning. Flere undersøgelser, herunder den lokale Ungeprofilundersøgelse for Haderslev Kommune, viser nemlig, at de unges holdning til hash ændrer sig i en mere positiv retning, særligt i overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen. Så hvad er egentlig grunden til den markante holdningsændring i denne livsfase for de unge? Det er netop det jeg i dette speciale vil forsøge, at undersøge. Jeg vil undersøge det ved, at spørge de unge selv. Jeg er altså interesseret i, at få den nyeste opdatering fra de unge i forhold til hvad der rører sig og hvad der giver status i ungdomslivet i 2018, for at finde ud af hvorvidt det kan have en påvirkning på den øgede normalisering af hash på ungdomsuddannelserne. Grundlaget for min nysgerrighed udspringer fra mit praktikforløb på 3. semester ved SSP i Haderslev Kommune, hvor jeg gennemførte og koordinerede Ungeprofilundersøgelsen. Min nysgerrighed efterfølgende gik ud på, at få en mere kvalitativ viden om ungdomslivet og de unges holdninger til hash. Ungeprofilundersøgelsen samt mit praktikforløb danner altså starten på mit speciale. Efterfølgende har flere undersøgelser, artikler og teorier genereret mere viden, som gør, at jeg har haft mulighed for, at give kvalificerede bud på hvordan fagfolk i fremtiden kan arbejde oplysende omkring hash, både i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne.

Problemfelt

Problemfeltet danner baggrund for min problemformulering og er med til at underbygge relevansen af specialet. Dette problemfelt vil indeholde en beskrivelse af Ungeprofilundersøgelsen, som er det data specialet udspringer fra, men vil også indeholde en beskrivelse af den eksisterende forskning på området, samt en beskrivelse af en række relevante nationale rapporter indenfor området. Som en afslutning på dette afsnit, findes min problemformulering.

Ungeprofilundersøgelsen i Haderslev Kommune 2017

Under mit praktikophold ved Haderslev Kommune i efteråret 2017 havde jeg som opgave, at koordinere og gennemføre Ungeprofilundersøgelsen. Ungeprofilundersøgelsen er en selvrappporterende og anonym spørgeskemaundersøgelse som besvares elektronisk.

Undersøgelsen indeholder følgende temaer:

- Trivsel
- Sundhed
- Kriminalitet
- Rusmidler
- Uddannelses-/arbejdsliv og fritidsliv

Undersøgelsen har til formål, at give kommunen detaljerede svar om den aktuelle trivsel fordelt på de enkelte skoler. Undersøgelsen henvender sig til elever i 7., 8. og 9. Klasse, samt unge mellem 15 og 25 år. Derudover er undersøgelsen landsdækkende, hvilket betyder, at der er mulighed for, at sammenligne sin egen kommunes resultater med landsgennemsnittet.

Ungeprofilundersøgelsen er et resultat af et bredt partnerskab, blandt andet mellem SSP-Samrådet, Det Kriminalpræventive Råd, flere kommuner, Justitsministeriet, med flere.

(Skolesundhed, 2017)

I Haderslev Kommune valgte vi, at vi ville tilbyde undersøgelsen til alle kommunens folkeskoler og alle kommunens ungdomsuddannelser. Svarprocenten på kommunens folkeskoler var på 78,19 % og svarprocenten på kommunens ungdomsuddannelser var på 55,7 %. Det tema jeg i dette speciale vil dykke ned i er rusmidler, særligt holdningen til hash blandt de unge. Andelen af unge i 9. klasse der har prøvet, at ryge hash er på 12 %, hvorimod 38 % af de unge på en ungdomsuddannelse har prøvet at ryge hash. Derudover ses en holdningsændring hos de unge i forhold til hvorvidt de mener hash er skadeligt. I 7.-9. Klasse mener 78 %, at hash er noget- eller meget skadeligt, hvorimod blot 50 % på ungdomsuddannelserne mener, at hash er noget- eller meget skadeligt. Derudover synes 23 % af de unge på ungdomsuddannelserne, altså knapt hver fjerde, at det er ok, at unge på deres alder ryger hash, og 37 % udtrykker, at det også er

holdningen blandt de unge på deres uddannelse. Det ses således, at de unge får en mere moderat holdning til anvendelsen af hash og dens skadelige påvirkninger når de starter på en ungdomsuddannelse, og føler ligeledes at dette er en generel holdning på deres skole. Haderslev Kommune er ikke enestående, da dette også er en tendens der ses i de resterende kommuner der har medvirket i Ungeprofilundersøgelsen, samt en tendens der ses i meget af det eksisterende forskning, litteratur og rapporter der er skrevet på området.

Eksisterende forskning, litteratur og rapporter på området

Som et led i min forståelsesramme og som en del af, at konstruere min problemformulering, er det relevant, at undersøge hvilken forskning der dominerer feltet omkring normaliseringen af hash blandt unge. For at få en fuld forståelse har jeg både undersøgt feltet i udlandet, her kan særligt nævnes USA, Canada og Australien, men også det forskning der dominerer i Danmark. Mit håb med dette speciale handler om, at være med til at skabe en forandring inden for forebyggelsesarbejdet i Haderslev kommune. Denne forandring kan skabes ved, at få overblik over eksisterende forskning, da det dermed sikrer at dette speciale skaber ny viden og dermed kan facilitere forandringen.

Fremgangsmåde

Som indledende afsnit vil jeg lave en kort redegørelse for hvordan jeg har grebet litteratursøgningen an. I søgningen efter relevant litteratur og forskning der relaterer sig til min problemstilling, har jeg anvendt søgemaskinerne Primo (AUB's egen søgemaskine), Google Scholar og Bibliotek.dk.

Som en forberedelse til disse søgninger har jeg forberedt søgeord/søgetermer samt synonymer herfor. Opdelingen af søgeordene er dannet ud fra den eksisterende viden jeg havde om emnet og udgangspunktet for mit problemfelt, nemlig Ungeprofilundersøgelsen. Her dannede der sig tre hovedtemaer, som ses i kassen neden for. Stjernen bag søgeordene er en trunkering af ordet, og kan bruges til at søge på forskellige endelser af ordet.

Hash*	Normalisering*	Skole*
Stofmisbrug*	Normalization*	School*
Cannabis*		Ungdomsuddannelse*
Rusmid*		

Søgeordene er blevet brugt i forskellige grader. I Primo, som er den søgemaskine der har givet flest resultater, har jeg brugt søgeordene i forskellig grad, for at få forskellige resultater der kunne være relevante for emnet. For at indsnævre mit søgeområde, har jeg valgt, at afgrænse søgningen med parametre såsom sprog, årstal og materiale. Det betyder:

- jeg kun har søgt på dansk, norsk, svensk og engelsk
- årstallet for udgivelsen af artiklerne er fra 2000-2018
- materialerne jeg har søgt på er peer-reviewed

Jeg har lavet to søgninger på primo, én søgning med søgeordene "(hash* OR stof* OR cannabis*) AND (school* OR skole*)" derudover har jeg lavet en søgning med søgeordene (hash* OR stof* OR cannabis*) AND (normalization* OR normalisering*). Udover søgningen på Primo, har jeg lavet søgninger på Google Scholar, med søgeordene "normalisering af hash", samt på Bibliotek.dk med en kombination af søgeordene (hash*, cannabis*, rusmid*) og (ungdomsuddannelse*, folkeskole*). Via disse søgninger har jeg gennemgået alle artiklerne og herefter udvalgt en del som jeg skulle gennemlæse. Efter gennemlæsningen har jeg endvidere selekteret de mest relevante. De mest relevante artikler og mest relevante litteratur vil jeg lave en gennemgang af i de følgende afsnit. Udover artikler og relevant litteratur, har jeg lavet søgninger på CEFU (Center for Ungdomsforskning), SFI/VIVE og Sundhedsstyrelsen, for at finde relevante nationale rapporter. De er endvidere gennemgået senere i dette afsnit.

Relevant eksisterende forskning

Efter gennemlæsningen af den relevante forskning, ses der flere gennemgående tematikker i forhold til hash og normaliseringen heraf. Forskningen inddeler sig i to former, den første del af afsnittet tager udgangspunkt i relevante forskningsartikler, hvorimod den anden del af afsnittet tager udgangspunkt i relevante nationale rapporter. De forskningsartikler jeg har udvalgt som grundlag for mit problemfelt, danner tre niveauer inden for forståelsen af unges normalisering og brug af hash. Niveauerne er henholdsvis et samfunds-, individ- og gruppeniveau. Neutraliseringen repræsenterer individniveau, socialisering og identitetsdannelse repræsenterer gruppeniveauet, mens normaliseringen repræsenterer samfundsniveauet.

Forskningsartikler

Neutralisering

Første tematik handler om *neutralisering* i forbindelse med brugen af hash. Denne gruppe peger på, hvordan neutraliseringsteknikker kan være med til at legitimere brugen af hash, samt normalisere det. Én af de måder hvorpå de unge kan neutralisere deres brug, er ved at skelne mellem "soft drugs" og "hard drugs". Der argumenteres for, at en hash-bruger må neutralisere den dissonans der findes mellem hans/hendes forbrug og de traditionelle synspunkter som stofbrug som noget grundlæggende forkert. Dette gøres ved at trække en grænse mellem de såkaldte hårde stoffer (særligt heroin) og bløde stoffer (hash og ecstasy), og ved at hævde at det kun er de hårde stoffer der er farlige. (Peretti-Watel, 2005) Derudover beskriver Järvinen og Demant, at de unge 17-19 årige i forskningsprojektet "Youth, Drugs and Alcohol" (YODA), havde gennemgående positive tilkendegivelser om hash, samt at disse tilkendegivelser var relateret til neutraliseringsteknikkerne, beskrevet af Matza og Sykes. (Järvinen & Demant, 2010)

Neutraliseringsteknikkerne går blandt andet ud på: 1) at omdefinere hash til at være en del af den sociale kontekst 2) hashens virkninger som noget der kan kontrolleres 3) en differentiering af hash fra "rigtige stoffer" 4) forskellen mellem acceptabelt og uacceptabelt brug. (Järvinen & Demant, 2010)

Udover ovenstående neutraliseringsteknikker, tager en stor del af den eksisterende forskning

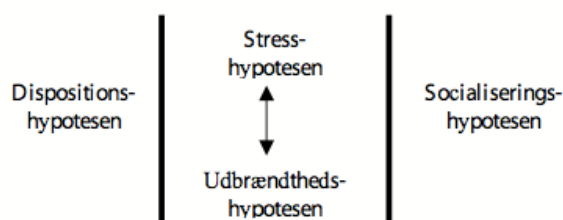
udgangspunkt i Sveinung Sandbergs tre diskurser i hashkulturen 1) normalisering 2) neutralisering 3) glorificering. Normaliseringen handler om, at hash er udbredt og er blevet socialt accepteret, neutralisering handler om benægtelse af de risikofaktorer der er forbundet med forbruget og glorificering handler om, at forbinde hash med noget kreativt og innovativt, og at se hash som et naturprodukt eller rekreativt stof. (Sandberg & Pedersen, 2010) Dette er endvidere de tre diskurser som Søren Holm, særligt tager udgangspunkt i hans PhD. (Holm, Tholstrup, Thylstrup, & Hesse, 2015) Søren Holm pointerer, at undersøgelser viser, at omkring halvdelen af frafaldet på ungdomsuddannelserne har hash som en af forklaringerne. Han mener, at hvis der kan identificeres vigtige holdninger i forbindelse med brugen af hash, kunne det lede til nye koncepter inden for forebyggelsen af hash.

Socialisering og identitetsdannelse

Anden forskning peger på hash som en del af *socialiseringen* og *identitetsdannelsen* i ungdomskulturen i dag. I et longitudinalt studie, startende i 2009, af amerikanske studerende på 81 forskellige skoler, fandt forskere ud af, hvordan hash og alkohol bruges som en del af socialiseringen når de unge skal møde nye mennesker. Særligt når de ikke bor hos forældrene, men i stedet bor på campus. De fandt endvidere ud af, at forældres opbakning og deres forventning om, at deres børn ikke bruger hash, var forbundet med mindre hash-brug. (O'Brien, Simons-Morton, Chaurasia, Luk, Haynie, & Liu, 2017) Disse pointer deler et kvalitativt studie, med semistrukturerede interviews med elever og lærere fra London i 2006-2007. Her var målet, at undersøge skolens sociale miljø og om dette har en sammenhæng med forbruget af hash. Forskerne argumenterer for, at usikkerheden over at være på en ny stor skole kan føre til øget hash-forbrug. Hash ses endvidere i dette studie, som en vigtig del af fællesskabet og som en del af gruppens identitet, og ses som den "sikre" identitet. De argumenterer for, at de dårligst stillede elever ikke har de samme ressourcer til at lave et stort identitetsarbejde når de starter på en ny skole, hvorfor de i nogle tilfælde kan vælge den "sikre" identitet. (Fletcher, Bonell, Sorhaindo, & Rhodes, 2008) Undersøgelser med denne vinkel ses også fra Danmark. Her er der i 2010 lavet et cross-sektionel studie af 1317 danske unge. Resultaterne heraf blev, at utilfredshed i skolen er forbundet med højere hash-forbrug. De argumenterer for, at elever der ikke kan lide at gå i skole og oplever ringe tilfredshed, har tendens til afvigende adfærd, herunder hash-brug.

Dette er en af de måder de unge kan være rebelske og fremmedgøre sig fra skolen. De foreslår, at der fremover arbejdes med trivsel i klasserne når der laves forebyggende arbejde overfor brugen af hash. (Hoff, Andersen, & Holstein, 2010) Signe Ravn er endvidere én af de forskere fra Danmark der har forsket meget med stofkulturer og identitet. I en undersøgelse fra 2012, hvor hun har undersøgt det danske natklubmiljø, og lave både spørgeskemaundersøgelser og kvalitative interviews, beskriver hun seks dimensioner de unge skal leve op til, for at få en identitet som "ansvarlig stofbruger". Dimensionerne er nogle de unge selv konstruerer i arbejdet med, at opbygge en ansvarlig stof-bruger identitet. De seks dimensioner er 1) at man evner at vælge de rigtige omgivelser til at tage stoffer i 2) at man kender stofferne og er i stand til at skelne dem og deres effekt fra hinanden 3) at man ved hvad man selv har taget 4) at man kan tjekke kvaliteten 5) at man kender "sin plads", nye stofbrugere skal prøve det med mere erfarne brugere 6) alder, det er uansvarlig af mindreårige at bruge stoffer. (Ravn, 2012) En anden vinkel på hash som en del af skolemiljøet, er Kuntsches artikel, med udgangspunkt i Schweitz' resultater fra den internationale undersøgelse "European School Survey Project on Alcohol and Drugs". Kuntsche beskriver, at synligt hash-brug på skolen, synes at udløse et større forbrug blandt andre elever. Han argumenterer for, at der skal gøres mere for at lave mere beskyttede miljøer på skoleområderne. (Kuntsche, 2010) I forlængelse af ovenstående, ses Mads Uffe Pedersens forståelse af unge med et problematisk forbrug af rusmidler relevant. Han har udviklet en forståelsesmodel for hvorfor nogle unge udvikler et problematisk forbrug af rusmidler, mens andre ikke gør. Forståelsesmodellen er illustreret nedenfor (Pedersen, 2005):

Figur 3. En forståelsesmodel for udvikling af misbrug og afhængighed hos unge.

Dispositionsypotesen handler primært om den biologiske arv, og henvender sig primært til den ældre gruppe af misbrugere. Socialiseringshypotesen handler om den sociale arv, hvor der skelnes mellem den direkte og indirekte socialisering. Den direkte socialisering er faktorer som:

opdragelse og tilknytning. Den indirekte socialisering er faktorer som: rusmidlernes tilgængelighed, priser og straf for besiddelse af illegale stoffer. Stress- og udbrændthedshypotesen handler om forskellige grader af stress der kan komme enten ude- eller indefra. Her taler Mads Uffe Pedersen om, den større individualisering der sker i samfundet, som sigter mod større medbestemmelse og selvstændighed. Denne individualisering kombineret med stress, eksempelvis tab, svigt og konflikter, kan medføre, at der reageres destruktivt, herunder udvikling af et storforbrug af rusmidler. Han skriver endvidere om en gruppe af unge som han kalder "identitetsforvirrede/stressede unge". Dette er en gruppe af unge der er nogenlunde tilpassede og har haft en opvækst med en rimelig grad af støtte. De prøver hele tiden at passe ind i samfundet, at være gode og pæne nok. Mads argumenterer for, at denne gruppe er stærkt stigende i det moderne individorienterede velfærdssamfund. De har svært ved at leve op til samfundets krav til faglige og sociale kompetencer, og er i risiko for at udvikle et problematisk forbrug af rusmidler. (Pedersen, 2005)

Normalisering

Et tredje spor der danner sig inden for forskningen og litteraturen om hash, er den deciderede *normalisering*. I en artikel fra 2010 af Erickson og Hathaway, argumenterer de for, at straffeloven er ineffektiv og kontraproduktiv, de mener ikke, at hash-brug kan forbydes eller lovgives væk. De mener, at den voksende kløft mellem straffeloven og virkeligheden lægger et større pres på politikerne, i form af, at lave lovgivning der reducerer skaden frem for straffer. De bruger Parker, William og Aldridges fremstilling af de dimensioner der er i normaliseringen, som inkluderer: 1) Lettere adgang til hash 2) højere forbrugsrater 3) større tolerance overfor stofbrugere af ikke-stofbrugere 4) mere neutrale og positive fremstillinger af hash i TV og medier. De mener, at normaliserings-tesen laver et skifte i den måde hvorpå vi ser på hash. Fokus er skiftet fra subkulturer som forklaring, og de mener derfor det er relevant, at fremstille data om hvem der anvender hash og hvor de befinder sig. (Erickson & Hathaway, 2009) I en kvalitativ undersøgelse fra Toronto, på baggrund af 1081 surveys, argumenteres der endvidere for, at hash kan normaliseres som en markør for identitetsdannelse, men frygten for skam og tab af status som følge af vanen, kræver at de unge kan have fuld kontrol over forbruget. De argumenterer for, at stigmatiseringen ikke længere handler om hvorvidt du bruger hash, men om hvorvidt du bliver

straffet for det eller bliver afhængig af det. De mener, at diskursen om hash i andre forbindelser, eksempelvis i forbindelse med den medicinske brug, kan være en kraftfuld kilde i normaliseringen. De argumenterer derfor for, at det er vigtigt, at identificere holdninger i forbindelse med hash, da dette kunne lede til nye koncepter i forbindelse med forebyggelsen heraf (Hathaway, Comeau, & Erickson, 2011) |

Nationale rapporter

Narkotikasituationen i Danmark 2017

“Narkotikasituationen i Danmark 2017” er en årsrapport udgivet af Sundhedsstyrelsen i efteråret 2017. Formålet med rapporten er, at give myndigheder og andre aktører overblik over det nyeste data på narkotikaområdet. Dataene er indhentet fra registre, opgørelser og undersøgelser og det er som udgangspunkt data på nationalt niveau, modsat Ungeprofilundersøgelsen som er data på kommunalt niveau. (Sundhedsstyrelsen, 2017)

Det nyeste data over narkotikasituationen i Danmark viser blandt andet, at 41 % af de unge under 25 år har prøvet hash, og knap 15 % har et forbrug af hash, hvilket vil sige, at de har brugt det inden for det seneste år. Hash er det mest udbredte stof i befolkningen. I rapporten står endvidere, at eksperimenterende brug af stoffer toppe i aldersgruppen 16-19 år, hvilket bekræfter min antagelse om, at en del unge på ungdomsuddannelserne eksperimenterer med stoffer, herunder hash. Rapporten viser endvidere, at der er sket et signifikant fald i de helt unge skolebørn, altså de børn fra udskolingen, der har prøvet hash nogensinde fra 2011 til i dag

Kortlægning af brugen og holdningerne til rusmidler blandt unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg 2013

CEFU udgav i 2014 ovenstående rapport udspringer fra en spørgeskemaundersøgelse blandt 2000 unge i Svendborg. Rapporten ses relevant, da der kan trækkes paralleller mellem denne rapport og Ungeprofilundersøgelsen i Haderslev. Derudover er Svendborg, med sit indbyggertal på cirka 26.000, mod Haderslevs indbyggertal på cirka 22.000, en by det ses relevant og fornuftigt at sammenligne sig med. I rapporten laves en kortlægning over brugen af og

holdningerne til rusmidler blandt unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg. Baggrunden for undersøgelsen er, at styrke den forebyggende indsats over for unges brug af rusmidler i Svendborg Kommune. (Hansen & Sørensen) På linje med Haderslev Kommunes formål med Ungeprofilundersøgelsen, samt dette speciales formål. Mit fokus i rapporten er selvsagt temaet hash. Rapporten har flere ligheder mellem Ungeprofilundersøgelsens resultater i Haderslev Kommune, men tegner endvidere et billede af begrundelserne for at bruge hash. De yngre, med et mindre forbrug har nogenlunde de samme begrundelser som de har for at drikke alkohol, altså at have det sjovt og hyggeligt. De unge der ryger flere gange om dagen, altså dem med et større forbrug, begrundet hash-forbruget med lektiepres og for at de kan sove. Hashforbruget finder oftest sted hos venner, i byen og til private fester. Dog er der nuancer, dem med et stort forbrug ryger oftere alene eller på skolens grund. I tråd med Haderslev Kommune, viser rapporten, at de unge i Svendborg ser hash som forholdsvis ufarligt og som noget der indgår i hyggeligt samvær med vennerne. Som en afrunding i rapporten, rejser man refleksionen over om der er risiko for, at der sker en tilsvarende om-klassifikation af amfetamin som der er blevet gjort med hash. Altså som et stof der indgår i det sociale liv på lige linje med alkohol. anbefalinger fra CEFU fremadrettet, handler om, at skabe rum for at arbejde kollektivt med flertalsmisforståelser, samt at skabe rum for dialog, men med en opmærksomhed på, at professionelle let kan skubbe de unge væk i en sådan dialog. Til sidst anbefaler CEFU, at en indsats mod (over)forbruget blandt de unge, med fordel kan placeres så tæt på de unge dem som muligt. Eksempelvis at støttepersoner og informationer befinder sig på skolen hvor den unge er.

Hash som pædagogisk problem – i ungdomsuddannelserne

Denne rapport har ligesom forrige rapport fokus på hash i ungdomsuddannelser, men har en pædagogisk vinkel på problemstillingen. Den supplerer forrige rapport fra Svendborg godt, da denne rapport er kvalitativ og har et bredere og dybere beskrivelse af problemstillingen. Rapporten er fra 2014, og Forum100% har stået i spidsen for forskningsprojektet. Forum100% er et tværsektorielt og uafhængigt forum for ungdomsuddannelserne, som kan sætte forskning, udvikling og debat i gang på de forskellige typer af uddannelsesinstitutioner.

Rapporten er skrevet på baggrund af en landsdækkende undersøgelse af hash som pædagogisk problem, hvor der er foretaget kvalitative interviews med elever på i alt 17 forskellige ungdomsuddannelser, herunder gymnasiale uddannelser, erhvervsuddannelser, produktionsskoler og på VUC. Herudover blev der gennemført interviews med lærere, vejledere og ledere. Formålet med undersøgelsen har været, at få større viden om og forståelse af de unges brug af hash med henblik på at skabe bedre forudsætninger for bedre fremgangsmåder for lærere, ledere og vejledere i forbindelse med elevers hash-forbrug. Området er et som stort set alle de medvirkende kendte til, men kun meget få vidste hvordan de skulle forholde sig til det.

(Simonsen, 2014) Birgitte Simonsen skriver, *"(..) dette hænger nært sammen med det vanskelige forhold, at besiddelse og brug af hash formelt er ulovligt, men alligevel er noget, der i betydelig omfang bliver accepteret og tolereret, så der reelt er tale om en gråzone uden faste retningslinjer*

(Simonsen, 2014, s. 4)" Der tales ikke så meget om hash, som der eksempelvis gøres om alkohol, da alkohol er en del af danskernes sociale normer og kultur, men besiddelse af hash er derimod forbudt. Det pointeres endvidere, at hash i dag har et højere indhold af det aktive stof i cannabisen, nemlig THC. Dette betyder, at hash har større virkning og dermed kan skabe større og hurtigere afhængighed. I rapporten beskrives det, at der sker et skred i de unges holdninger til hash, når de går fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne. Hun beskriver, at uddannelsesinstitutionerne har forskellige måder at håndtere problemet med hash, nogle har nul-tolerance og kontrol, mens andre har en rådgivende holdning. På mange ungdomsuddannelser er hash dog noget der ikke snakkes meget om. Det er der som en tavs viden, man ved det er det, hvem der gør det og hvor det gøres. Birgitte Simonsen skriver endvidere, at der i almindelighed anslås, at i cirka halvdelen af tilfældene, hvor en elev bortvises eller falder fra ungdomsuddannelsen, er hashrygning forklaringen herpå. Det beskrives endvidere, at de steder hvor hashproblemet er taget op, kan opleve en stigmatisering af skolen, i form af negativt omdømme og omtale. Derudover pointerer Birgitte, at hun mener at der i Danmark lægges høj vægt på, at den enkelte skal og bør forvalte sit forhold til rusmidler fornuftigt, hvilket betyder, at de unge ikke må være kedelige, men de må på den anden side heller ikke ende i et misbrug, de må have fuld kontrol over forbruget. Det kan være svært for de unge, at håndtere dette forhold, men også tvetydigheden der er omkring hash. Nemlig på den ene side, at det er ulovligt, men det ryges alligevel alle steder. Derudover kan det både være fornøjeligt og skadeligt, og det kan,

som tidligere nævnt, glorificeres, som moderne og livsbekræftende. Dette leder Birgitte hen i refleksioner om hashrygning som et vigtigt element i de unges udvikling af identitet, på linje med flere ovenstående artiklers fokus, herunder Mads Uffe Pedersens. (Simonsen, 2014)

"Der findes i dag et uomgængeligt krav om, at man skal udvikle sin helt egen identitet, man skal selv finde ud af, hvem man vil være, hvordan man kan blive det og tage ansvar for det.

Betydningen af spørgsmålet om hash kan kun forstås fuldt ud i dette perspektiv (Simonsen, 2014, s. 8)"

Hun fastslår, at hash-brug på ungdomsuddannelserne er et problem hvor der er berøringsangst og hvor lærerne, vejlederne og lederne ikke er klædt fagligt godt nok på. Derudover foregår der misforståelser blandt eleverne om hash, her bruger hun udtrykket fra Søren Holm, glorificering. Hun mener, at området er meget kompleks, og bør tænkes ind i frafaldet på ungdomsuddannelserne. (Simonsen, 2014)

Opsamling af eksisterende forskning på området

Opsummerende, beskriver den eksisterende forskning, at der danner sig tre spor; *neutralisering*, *socialisering* og *identitetsdannelse* og *normalisering*. *Neutraliseringen* tager sit afsæt i Matza og Sykes neutraliseringsteknikker, samt Sveinung Sandbergs tre diskurser; *neutralisering*, *normalisering* og *glorificering*. Teknikkerne bruges blandt andet til, at distancere hash fra andre hårdere stoffer, ved at beskrive dem som "soft drugs" og "hard drugs". Denne distancering bruges til at danne "den ansvarlige stofmisbruger" og til at normalisere brugen af hash i sociale kontekster. "Den ansvarlige stofmisbruger" er endvidere en del af det andet spor *socialisering* og *identitetsdannelse*. Her beskrives det hvordan hash bruges som en del af socialiseringen for de unge, særligt når de starter på nye og større skoler. Når de unge ikke har de samme ressourcer til at genopbygge en identitet på en ny skole, kan de vælge den "sikre identitet", nemlig afvigende adfærd – herunder hash. Derudover beskrives det hvordan et synligt brug og salg af hash på skolens område eller i de unges nærvær er med til, at skabe et højere forbrug. En del af dette spor er endvidere en beskrivelse af den øgede individualisering og hvordan dette kombineret med de øgede krav i samfundet kan være med til, at stresse de unge og skabe u hensigtsmæssig

og afvigende adfærd. Det sidste spor handler om *normaliseringen*. Dette spor skaber en forståelse af hvordan ydre faktorer, såsom sociale medier kan skabe en øget normalisering blandt de unge. *De nationale rapporter* er med til, at øge relevansen for specialet. Det er forholdsvis nye rapporter, som underbygger de konklusioner der er draget ud fra den kommunale Ungeprofilundersøgelse i Haderslev Kommune. Rapporterne peger ligeledes på hash som en del af identitetsdannelsen, og at normaliseringen af hash må ses i forlængelse af identitetsdannelse og ungdomslivsteorier. Derudover beskrives det hvordan flere skoler har en berøringsangst inden for området, men samtidig er hash én af de største årsager til frafald på ungdomsuddannelserne. Opsummerende må det konkluderes, at diskussionen om normalisering af hash blandt unge, befinder sig på flere niveauer. Netop derfor anses det relevant, at have et helhedsorienteret fokus på min undersøgelse, for dermed at få så fyldestgørende og bredt resultat som muligt.

Problemformulering

Min problemformulering tager udgangspunkt i mit tidligere praktikforløb, Ungeprofilundersøgelsen samt den eksisterende forskning der findes på området. Jeg er i dette speciale interesseret i, at arbejde handlingsorienteret, således mine resultater vil være brugbare for Haderslev Kommune efterfølgende. Dette vil jeg gøre ved, lokalt, at undersøge hvad der påvirker de unges holdninger til hash når de starter på en ungdomsuddannelse, for herefter at forstå normaliseringen, for slutteligt at kunne målrette en forebyggende indsats til netop Haderslev Kommunes unge. For at undersøge dette, vil jeg tage udgangspunkt i nedenstående problemformulering og forskningsspørgsmål.

Problemformulering

Hvilke forhold påvirker de unges holdning til hash på ungdomsuddannelserne i Haderslev og hvordan kan dette bruges i det forebyggende arbejde i Haderslev Kommune?

Forskningsspørgsmål:

Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?

I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?

Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?

Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?

Hvordan kan den teoretiske og empiriske viden bruges forebyggende i Haderslev Kommune?

Metodologi og videnskabsteori

Jeg vil i dette afsnit redegøre for min metodologi og min videnskabsteoretiske position i specialet. Videnskabsteorien og metodologien har en tæt forbindelse, hvorfor det anses relevant at koble disse to emner sammen.

I dette afsnit vil jeg beskrive den adaptive teori, forholde mig til ontologiske og epistemologiske grundantagelser, samt redegøre for centrale begreber og antagelser i hermeneutikken.

Derudover vil jeg beskrive den metodiske tilgang jeg har i mine fokusgruppeinterviews.

Adaptiv teori

Måden hvorpå jeg vil gribe mit speciale an, er ved at tage udgangspunkt i den adaptive teori.

Den adaptive teori består af et eklektisk forhold mellem de induktive og deduktive forskningsstrategier. Denne strategi betyder rent praktisk, at jeg allerede fra starten, er orienteret i teori, som såkaldte "orienterende begreber". Disse orienterende begreber vil være retningsvisende for min interviewguide og de tematikker jeg vil tale om i fokusgruppeinterviewene. De teorier jeg har udvalgt som retningsvisende og orienterende begreber er beskrevet i teori afsnittet. Samtidig vil jeg være opmærksom på den nye teori som mine fokusgruppeinterviews vil generere. (Jacobsen, 2007) Følgende citat som Michael Hviid Jacobsen har medtaget i hans bog, beskriver hvorfor jeg anser denne tilgang relevant:

"(..) Den antager, at den sociale virkelighed er kompleks, multifacetteret og tæt sammenpresset ... Den fokuserer på de mangfoldige forbindelser mellem menneskelig handling, sociale aktiviteter og social organisation" (Jacobsen, 2007, s. 283)

Citatet illustrerer hvordan den adaptive tilgang er i stand til, at håndtere komplekse sociale problemstillinger, hvilket ovenstående problemfelt viser, at dette emne er. De tre niveauer; *menneskelig handling, sociale aktiviteter og social organisation* udgør tre domæner; *individ, gruppe og samfund*. (Jacobsen, 2007) Disse niveauer er samtidig en del af mit problemfelt, da det eksisterende forskning endvidere er inddelt i disse tre niveauer. Når jeg vælger at bruge den hermeneutiske tilgang, skal det ses i lyset af, at jeg ønsker at *forstå* og ikke at *forklare*, hvorfor jeg anser den hermeneutiske videnskabsteori som den mest ideelle. Den adaptive teori anvendes derfor ikke i sin fulde udstrækning, da den grundlæggende er kritisk realistisk. Derimod bruges den som et grundlag i det omfang der anses relevant i dette speciale. Hermeneutikken og dens ontologiske og epistemologiske antagelser vil beskrives i nedenstående afsnit.

Hermeneutikken

I mit speciale er jeg interesseret i, at forstå de unges holdninger og deres normalisering af hash, hvorfor hermeneutikken anses relevant i netop dette speciale, på trods af, at den adaptive teori abonnerer på en kritisk realistisk tilgang. Det handler altså om at forstå og fortolke de udtryk jeg indhenter under indsamlingen af min empiri. Hermeneutikken er relevant at bruge i forståelsen af alle former for menneskelig aktivitet. Centralt i den hermeneutiske tradition er *den hermeneutiske cirkel*. Den hermeneutiske cirkel handler, kort beskrevet, om, at forståelsen kører i ring. (Holm A. B., 2011) "*Vi forstår tekstens helhed ud fra dens ord, og ordene ud fra teksten som helhed.*" (Holm A. B., 2011, s. 86) Som en del af at få fuld forståelse af et fænomen, må man derfor være opmærksom på konteksten og den større helhed omkring fænomenet. (Holm A. B., 2011) I dette speciale anses arbejdet med den eksisterende forskning, samt Ungeprofilundersøgelsen som konteksten og som en del af at få en helhedsforståelse af unges normalisering af hash.

Én af de centrale mænd inden for hermeneutikken er den tyske filosof Hans-Georg Gadamer. Sammen med Max Weber, gik hermeneutikken i det 20. århundrede fra en forståelse af udelukkende tekster, til også at forstå andre mennesker, kulturer og samfundsmæssig praksis. På den måde vandt den stort indpas hos samfundsvidenskaberne. (Presskorn-Thygesen, 2012) Gadamer argumenterer for, at vi aldrig står på bar bund når vi forsøger at forstå fænomener. Fortolkning handler derfor, ifølge Gadamer ikke om at forholde sig neutralt eller uden fordomme til fænomenet, fordi det vil vi aldrig blive. Det handler derimod om, at arbejde med sine forforståelser. Enhver ny forståelse, vil altså bygge på en forforståelse, hvorfor resultaterne af en undersøgelsen også vil være forskellige, alt afhængig af hvilken forforståelse man som forsker har. Dette er ikke en ulempe, så længe man hele tiden er bevidst om forforståelser og fordomme. I en interviewsituation vil ingen af parterne nogensinde være i en dialog helt forudsætningsløse, men vil prøve at nærme sig hinanden. Dette kalder Gadamer for *horisontalsammensmeltning*.

Gadamer understreger endvidere anvendelsesaspektet i det fortolkningsarbejde der foregår. Altså, at man som forsker ikke blot reproducerer viden, men derimod producerer ny mening og viden. (Holm A. B., 2011) Hvordan min forforståelse er formet, og dermed hvordan den har påvirket specialeprocessen, vil være beskrevet i mit afsnit om metodisk refleksion.

Ontologi

Ontologi er læren om det værende som det værende. Ontologien handler om hvad der eksisterer og hvilken måde det eksisterer på. (Nygaard, 2012) Videnskabeligt handler ontologien dermed om hvordan videnskaben opfatter og forholder sig til et fænomen. Hermeneutikkens ontologi bliver af Presskorn-Thygesen beskrevet som *begrænset realistisk*. Med dette menes:

“(.) hermeneutikken hverken mener videnskaben har en umedieret adgang til virkeligheden (realisme) eller at videnskabens genstande er rene sociale konstruktioner (konstruktivisme/relativisme).” (Presskorn-Thygesen, 2012, s. 31)

Det understreges, at virkeligheden er forbundet med en bestemt forståelse, altså vores forforståelse som er beskrevet ovenfor. Den hermeneutiske ontologi består derfor i dette speciale af tolkningen af mine informanternes erfaringer og beskrivelser, fordi jeg forsøger at lære noget om det værende gennem fortolkningen af mine interviews. Hermeneutikkens ontologi omhandler altså virkeligheden, som må forstås med udgangspunkt i mine informanter og deres fortællinger. Det er dem der kan give mig indblik i deres sociale virkelighed, som dog må ses som konstrueret af den enkelte informant. Mine informanternes udsagn må derfor forstås som en konstrueret virkelighed, og må tolkes med udgangspunkt i dette. Derudover vil den måde hvorpå et interviewudsagn forstås på, altid være afhængig af forskerens eget udgangspunkt, altså mine forforståelser, hvorfor det anses relevant, at redegøre for disse.

Epistemologi

Epistemologi er læren om viden. Epistemologi stammer fra det græske *episteme*, som betyder viden. (Nygaard, 2012) Det epistemologiske handler derfor om hvad man kan vide om verden og hvordan man opnår denne viden. Det er i epistemologien, at forskeren konkretiserer de handlinger der skal til for, at få viden om det der skal undersøges. Forståelse er udgangspunktet for hermeneutikkens epistemologi, og de mener, at viden altid tager sit afsæt i en subjektiv forståelsesramme. Epistemologien i mit speciale beskriver hvordan genstandsfeltet studeres.

(Presskorn-Thygesen, 2012) Måden hvorpå det studeres indenfor den hermeneutiske forståelse, er via den kvalitative metode. I dette speciale vil den viden derfor søges i fokusgruppeinterviews.

Dette beskrives i det metodologiske afsnit.

Videnskabsteoretisk refleksion

Som følge af mit videnskabsteoretiske udgangspunkt, anses det relevant, at reflektere over mine forforståelser, da det ifølge hermeneutikken danner grundlag for den viden jeg producerer.

(Presskorn-Thygesen, 2012) Mine forforståelser kan ændre sig løbende, hvorfor det er vigtigt, at være opmærksom på dem fra starten. Min forforståelse udspringer fra tre forskellige niveauer. De tre niveauer er: *forskning, teori og min personlige baggrund*.

Ud fra mine *teoretiske og forskningsmæssige forforståelser* har jeg dannet en hypotese om, at de unge gennemgår en identitetsforandring i overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen, fordi der på ungdomsuddannelserne er en højere grad af individualisering. Derudover har jeg endvidere via min teoretiske forståelse og tidligere forskning en forforståelse om, at de unge anvender neutraliseringsteknikker til, at normalisere brugen af hash. Derfor har jeg også brugt *neutralisering* som et væsentligt begreb i dette speciale. Jeg har endvidere en forforståelse om, at de unge lukker øjnene for den fare der er forbundet med brugen af hash, og hvilke følger dette kan medføre. Derudover er min egen *personlige holdning* til hash udpræget negativ, hvilket er en af de forforståelser jeg prøver at ligge bag mig i en interviewsituation, for ikke, at skabe en fordømmende atmosfære. Ydermere er min *personlige baggrund* også, at jeg selv har været ung på en ungdomsuddannelse i Haderslev for år tilbage, hvilket kan være med til, at skabe forforståelser om hvordan ungdomskulturen er på uddannelserne. Dette er også én af de forforståelser jeg så vidt som muligt vil ligge bag mig, da mange ting kan have ændret sig siden og for ikke at skabe en indforståethed der måske slet ikke er der.

Kvalitativ metode

For at belyse min problemformulering bedst muligt, har jeg valgt, at tage udgangspunkt i den kvalitative metode. Udgangspunktet for problemformuleringen udsprang af en kvantitativ rapport, hvilket har skabt en stor bredde af viden, men for at indsnævre denne viden og gøre den dyb i stedet for bred, arbejder jeg kvalitativt med en lille del af den brede viden fra

Ungeprofilundersøgelsen. Én af de vigtigste målsætninger når man arbejder med en kvalitativ undersøgelse er, at opnå en forståelse for fænomener. Når man vil opnå en forståelse for et socialt fænomen, indtager fortolkningen endvidere en central rolle. Det fremkommer derfor relevant, at kombinere dette speciales kvalitative metode med en fortolkende videnskabsteori som hermeneutikken. (Thagaard, 2004)

Når jeg vælger, at arbejde ud fra denne metodiske tilgang skal det ses som et led i en forståelse om, at for at kunne forebygge bedst muligt, må vi forstå tingene: "(..) 'inde' fra livet selv – i de lokale praksisser, hvor livet leves – snarere end 'udefra' og på afstand (..)". (Brinkmann & Tangaard, 2015, s. 14) Den kvalitative tilgang kan praktiseres via flere forskellige metoder, herunder blandt andet interviews, feltarbejde og deltagerobservation. Den metode jeg har valgt, at arbejde med, er fokusgruppeinterviews. Denne metode vil jeg beskrive nærmere i næste afsnit.

Fokusgruppeinterviews

Fokusgruppeinterviews er oprindeligt anvendt til undersøgelser af forbrugermotiver og produkter, men siden 1980'erne har de vundet indpas inden for den akademiske samfundsforskning.

Fokusgruppeinterviews handler primært om, at få så mange forskellige synspunkter som muligt frem om emnet i en gruppe. Interviewformen kan ikke være så struktureret og styret som eksempelvis et enkeltmandsinterview, da interviewet vil præges af gruppesamspil og diskussioner. Formålet med at bruge denne form for metode til netop mit emne er, at jeg kan få flere spontane udspil, samt få et indblik i hvilke diskurser der hersker når ungdomsgrupper taler om hash. (Kvale & Brinkmann, 2015) Derudover skriver Kvale og Brinkmann følgende: "Når det drejer sig om følsomme, tabubelagte emner, kan gruppesamspillet gøre det lettere at give udtryk for synspunkter, der som regel ikke er tilgængelige." (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 206)

Fokusgrupper er endvidere velegnede til, at producere mere komplekse datasæt og få sociale

praksisser frem, som kan være svære for en interviewer at få frem under enkeltmandsinterviews, da empirien skabes i den sociale interaktion mellem deltagerne. Forklaringen på dette skal findes i, at deltagerne kan sammenligne deres erfaringer og forståelser og dermed skabe nye refleksioner. De kan også spørge ind og kommentere på hinandens udtalelser ud fra en kontekst og en forforståelse som jeg aldrig vil få, da jeg ikke er en del af ungdomskulturen på deres skole. Erfaringen og forskningen fra fokusgrupper viser, at denne metodiske tilgang er god til, at skabe empiri om grupperes fortolkninger, normer og interaktioner. (Halkier, 2015) Når jeg ønsker svar på hvordan holdningen er til hash, ses denne metode derfor yderst relevant til, at give svar på problemformuleringen.

Når man udfører et fokusgruppeinterview, består gruppen som regel af seks til ti personer, ledet af en moderator. Moderatoren skal sørge for, at få så mange forskellige synspunkter frem som muligt, samt præsentere de emner, der skal diskuteres. Derudover er det moderatorens rolle, at facilitere samspillet i gruppen samt at skabe en afslappende og åben stemning i rummet. (Kvale & Brinkmann, 2015) Moderatoren har en anden rolle i fokusgruppeinterviews, end en interviewer i et enkeltmandsinterview, fordi der findes en anden og mere omfattende form for interaktion når en gruppe samles. Halkier skriver, at en moderator skal kunne gøre to centrale ting, udover selvfølgelig at være opmærksom og lyttende til deltagerne. De to ting er, at moderatoren skal få deltagerne til "(..) at tale sammen og kunne håndtere de sociale dynamikker blandt deltagerne" (Halkier, 2015, s. 143)

Man kan som undersøger gribe et fokusgruppeinterview an på flere forskellige måder. De tre måder som Halkier beskriver, består af: den løse model, den stramme model og en kombination. Den løse model egner sig godt til emner hvor fokusgrupper fungerer som forstudier til andre metodiske tilgange. Her ved undersøgeren ikke meget om feltet og undersøgeren lader deltagerne få indflydelse på stort set hele interviewet.

Den stramme model egner sig bedst til interviews hvor der er mere fokus på indholdet af samtalerne og diskussionerne, frem for den sociale interaktion blandt deltagerne. Her har undersøgeren relativt meget viden om emnet og kan stille relativt præcise spørgsmål. Modsat den løse model hvor undersøgeren arbejder eksplorativt om emnet for at få en basisviden, kan undersøgeren i den stramme model også arbejde eksplorativt, men her for at få så mange forskellige synspunkter som muligt.

Kombinationen indeholder, som ordet beskriver, en kombination af de to ovenstående tilgange. Denne tilgang kan endvidere beskrives som en tragt, hvor undersøgeren starter med åbne spørgsmål og slutter med en strammere styring af spørgsmålene.

Min interviewguide er som udgangspunkt bygget op omkring en stram model, da jeg er interesseret i, at få så mange forskellige synspunkter som muligt. Derudover har jeg, via min uddannelse, erfaring og praktikforløb, en forudgående viden om emnet. Dog ser jeg store fordele ved, at starte lidt blødere ud i en interviewsituation, for at lette stemningen og komme i gang med en diskussion. Derfor kan den måde hvorpå jeg har grebet min undersøgelse an på, betegnes som en kombination. Denne lidt stramme model kræver en større involvering af moderatoren, da det kræver en større styring af spørgsmålene, for at holde sig inden for rammen af problemformuleringen. (Halkier, 2015)

Informanterne

I det følgende afsnit vil jeg beskrive en del af forarbejdet inden min dataindsamling fandt sted, nemlig udvælgelse af informanter samt udfordringer herved. Udvalget af informanter når der arbejdes kvalitativt må ikke være tilfældig, da udvalget er så småt. Det betyder, at jeg inden udvælgelsen af informanter skulle sørge for, at få vigtige karakteristika i forhold til problemstillingen skitseret op. Derudover var én af mine overvejelser inden udvælgelsen af informanter, at produktionen af viden afhænger af informanternes sociale interaktion med hinanden. En fokusgruppe må som hovedregel ikke være for heterogen eller for homogen. (Halkier, 2015) Inden udførelsen af mine interviews, havde jeg dog gjort mig nogle overvejelser om, at mine grupper hellere måtte være mere homogene end heterogene, da det var vigtigt, at informanterne var trygge ved hinanden og følte, at de kunne tale trygt og ærligt. Fordelen ved at bruge fokusgrupper hvor deltagerne i forvejen kender hinanden er, at det er let for deltagerne at tage del i samtalen og de har en forestilling om hvordan de reagerer på forskellige holdninger. De kan samtidig uddybe hinandens perspektiver fordi de har nogle delte erfaringer og oplevelser. Dette betyder dog også, at en social kontrol i forhold til individuelle, skæve udtalelser kan træde frem, da deltagerne efter interviewet stadig har en fremtid sammen. (Halkier, 2015)

I udvælgelsen af informanter til mine fokusgruppeinterviews, anvendte jeg en top-down tilgang, da jeg i forvejen havde en kontakt til lederne på ungdomsuddannelserne i Haderslev fra mit tidligere praktikforløb. Jeg kontaktede lederne af de to ungdomsuddannelser og beskrev kort mit speciale og dets formål. Herefter havde jeg et kort møde med hver især, hvor jeg igen skitserede opgaven samt den type af unge mennesker jeg forestillede mig skulle være en del af interviewet. Mine krav til informanterne var, at de havde en relation til hinanden i forvejen, gerne en blandet gruppe kønsmæssigt og så skulle de være fra området. Lederne på de to forskellige skoler havde forskellige ønsker for hvordan de ville gribe situationen an, så udvælgelsen af informanter blev forskellig på de to skoler. På den ene skole, hvor der ikke går så mange elever, valgte skolelederen, at sende en mail rundt til samtlige elever, hvorefter de kunne melde tilbage om det var noget de ville være med til. På den anden skole, som er kommunens største ungdomsuddannelse, med over 1000 elever, foregik det sådan, at jeg selv fandt nogle unge ved, at være på skolen i et af de store frikvarterer. Her gik jeg målrettet efter en blandet gruppe af drenge og piger som sad sammen ved et bord. Således fik jeg skabt to forskellige fokusgrupper med personer der kender hinanden på forhånd. Grupperne så således ud:

Gruppe 1: fem personer - fire drenge og én pige fordelt på to årgange. Alle deltagerne havde kendskab til hinanden i forvejen. Tre af personerne går i klasse sammen.

Gruppe 2: fem personer - to drenge og tre piger. Alle deltagerne går i klasse sammen og har derudover en social relation til hinanden udover skolen.

Jeg har til begge interviews blot været interesseret i, at finde frem til holdninger og diskurser blandt de unge, og har derfor ikke haft behov for, at få en uddybende beskrivelse af de unges sociale baggrunde og deres erfaringer med rusmidler. Jeg har derfor valgt, at præsentationen af informanterne ikke skal være mere fyldestgørende end den er, da jeg ikke har den præcise data. Fordelen ved, at have en fokusgruppe der kender hinanden i forvejen er, at der er en indforståethed blandt de unge omkring det sociale miljø omkring dem, samtidig med, at de føler sig trygge og kan tale mere trygt. Ulempen ved, at have grupper der er meget homogene er, at der ikke kommer nok social afveksling og at det kan være svært at generalisere nogle generelle

empiriske mønstre. Når deltagerne er i samme livssituation, kan det overskygge andre forskelle og andre holdninger. (Halkier, 2015)

Udførelse af interviews

Som tidligere beskrevet, har jeg i udførelsen af min interviewguide taget udgangspunkt i den model som Halkier kalder for *den stramme model*. Denne model kræver en højere grad af styring fra moderatoren, da der er fokus på emnerne og indholdet af hvad informanterne får sagt, og ikke så meget den sociale interaktion. Som jeg tidligere har beskrevet, var min intention dog, at starte lidt blødere ud, så informanterne fik mulighed for, at komme stille og roligt i gang. (Halkier, 2015) Fordelen ved at have en høj grad af involvering fra interviewerens side er, at hvis informanterne kommer ud på et sidespor, kan de hurtigt ledes tilbage på sporet, hvorfor datasættet kan blive så præcist som muligt i forhold til emnet. Ulempen er dog, at intervieweren kan komme til, at vejlede informanterne hen mod et bestemt svar, på baggrund af den forforståelse man har. (Halkier, 2015) Mine to interviews formede sig en smule forskelligt, den ene gruppe havde ikke brug for så meget involvering fra min side, hvorimod den anden gruppe havde mere brug for en højere grad af involvering fra min side. I interviewet med gruppen der talte meget, blev interviewformen dermed mere løs, da gruppen selv bevægede sig ind på de emner jeg havde skrevet i min interviewguide, og jeg behøvede dermed ikke selv stille spørgsmålene. Den anden gruppe havde flere medlemmer der var meget stille og disse informanter havde brug for en høj grad af styring for, at få sagt noget. Gruppen havde ikke samme dialog om emnet som den første gruppe, da de ofte henvendte sig til mig når de svarede på spørgsmålet. Dette løste jeg ved, at kigge ned i mine papirer når jeg havde stillet spørgsmålet, for på den måde at "tvinge" medlemmerne til, at kigge på hinanden frem for på mig. På den måde fik den anden gruppe en bedre dialog i gang. Dog kan der, på trods af, at jeg var opmærksom på, at jeg skulle være neutral, sættes spørgsmålstegn ved, om den høje grad af involvering i mit andet interview kan have gjort, at jeg har været mindre neutral og informanternes svar dermed er ledt i en retning på baggrund af mine forforståelser. De to gruppers forskellige meninger, kan også forstås på den måde, at grupperne er fundet på forskellige måder. Ved gruppe et, som havde de mest positive tilkendegivelser om hash, havde de unge selv meldt sig til interviewet, hvilket indikerer, at de har

en holdning til hash og allerede har taget stilling til det og er interesserede i det. Hvorimod den anden gruppe, var mere tilfældigt udvalgt, jeg spurgte dem direkte om de ville, de skulle dermed ikke selv melde sig på samme måde som den første gruppe. I begge grupper sås endvidere nogle gruppedynamikker. I første gruppe sås der, som tidligere skrevet, flere positive tilkendegivelser af stoffet, og der sås en høj grad af viden om emnet. På den måde kan de have gjort deres holdninger mere positive, fordi de i samspil med hinanden har forstærket deres holdninger. I den anden gruppe var der særligt to, der fortalte, at de ofte havde diskussioner og var uenige om samfundsmæssige ting, såsom religion og politik. Denne uenighed havde de til dels også om hash. Deres generelle uenighed kan have forstærket deres holdninger om hash, så de ville være uenige. Særligt fik jeg fornemmelsen af, at den ene informant gjorde sine holdninger mere positive, for at provokere de andre en lille smule. Så ved begge interviews har der altså været parametre, herunder gruppedynamikker og måden informanterne er fundet på, der kan have gjort en forskel på gruppernes svar, og dermed kan være et bias.

Interviewene varede cirka 45 minutter, hvilket gjorde, at alle unge var friske og engagerede gennem hele interviewet. Under begge interviews havde jeg forberedt en øvelse, hvor de unge skulle rangliste fire forskellige rusmidler afhængigt af hvor farlige de synes det var. De fire rusmidler var: alkohol, hash, ecstasy/MDMA og kokain. For at få en forståelse af, hvordan de unges forståelse og diskurs er omkring rusmidlerne, fik jeg dem til, at blive enige indbyrdes om hvilket stof der ifølge dem var mest og mindst farligt. Derudover prøvede jeg, at lave en lettet stemning ved at medbringe kage og snakke om hvad der var aktuelt i deres liv lige nu inden interviewet gik i gang.

Etik

Halkier beskriver, at etik i forbindelse med fokusgrupper grundlæggende handler om fire ting. For det første skal deltagerne være klar over, at deres svar og deres navn er anonymt. I dette tilfælde har jeg i starten af interviewet gjort det klart, at jeg ikke giver oplysninger videre til skolen, samt at de også har tavshedspligt om hvad de andre siger under interviewet. Derudover har jeg tydeliggjort, at jeg ændrer navne, så deres identitet vil være anonym i den senere opgave. Derudover har jeg forsikret dem om, at optagelserne fra min telefon vil blive slettet efter transskriberingen, samt at ingen, udover jeg selv, censor og vejleder, ser de originale udskrifter af

transskriberingen. For det andet, skal deltagerne introduceres korrekt til hvad formålet med deres tilstedeværelse og svar er. Dette har jeg imødekommet ved, at give en introduktion af jeg selv og projektet inden interviewet gik i gang. Jeg har dog udelukket, at fortælle om mit problemfelt, nemlig at flere rapporter viser, at der sker en holdningsændring til hash i overgangen til ungdomsuddannelserne, da jeg ikke var interesseret i, at give dem forforståelser inden interviewets start. Dette introducerede jeg dem først for i interviewets sidste spørgsmål. For det tredje skal man holde hvad man lover. I dette tilfælde har jeg lovet de to skoleledere en særskilt beskrivelse af projektets overordnede konklusioner, da de begge var interesserede i hvordan de kunne arbejde med dette problem fremadrettet. Informanterne har ikke spurgt ind til, at få lov til at se rapporten, men de har alle givet udtryk for, at det har været givende, at få lov til at deltage i interviewet og diskutere hash, da dette ikke er noget de er vant til. De beskrev alle, at de fik nogle snakke og diskussioner som de ellers ikke ville have fået, og at de ville tænke videre over det derhjemme. Den fjerde ting Halkier nævner er, at man skal opføre sig ordentligt og "almindeligt". Dette var en af de ting jeg i forvejen havde tænkt en del over, jeg bestræbede mig på, at tale i et sprog der var ikke-akademisk samt at give noget af mig selv personligt i interviewet. Min intention var, at mindske magtpositionerne så meget som muligt. Dette gjorde jeg blandt andet ved, at understrege fra starten, at de unge var eksperterne og jeg var der for at lære. (Halkier, 2015)

Den sidste etiske overvejelse jeg gjorde mig inden udførelsen af mine interviews var, at jeg ville lave interviewkontrakter med alle. Derudover ville jeg have informeret samtykke fra forældrene til de informanter der var under 18. (Kvale & Brinkman, 2009)

Metodisk refleksion

Som følge af mit forudgående kendskab til feltet, samt min eksisterende relation til feltet har jeg gjort mig nogle metodiske refleksioner over min indsamlede data. I specialets opstart, har der kørt en mediedækning vedrørende Ungeprofilundersøgelsen, da der blev sat spørgsmålstejn ved undersøgelsens anonymitet. Da det var mit navn der stod som afsender på alle mails vedrørende Ungeprofilundersøgelsen i efteråret, kunne denne mediedækning være med til, at svække min troværdighed, både over for skolerne, men også over for eleverne. Jeg valgte, at gå til skolerne

med en åbenhed, og beklagede på kommunens vegne, at Ungeprofilundersøgelsen åbenbart ikke var så anonym som Skolesundhed havde lovet os. Den ene skole havde nærmest en større åbenhed over for mig efter min indledende mail, mens den anden skole skulle undersøge hvorvidt de ville deltage i mere, da Ungeprofilundersøgelsen havde fyldt en del hos dem. Begge skoler indvilligede dog i, at deres elever måtte deltage, men jeg blev i fællesskab med lederne enige om, at det ikke var relevant for eleverne at vide, at Ungeprofilundersøgelsen var undersøgelsen der lå til grund for mit problemfelt, for på den måde at bevare min troværdighed. Derudover har jeg i mine interviews kun fået adgang til de boglige uddannelser i kommunen, samt en gruppe af unge som er velfungerende og nogle af dem har endda heller ikke prøvet at ryge hash eller tage stoffer. Som tidligere skrevet, får man en bred viden fra en lille andel af de unge når man genererer kvalitative data, og den lille mængde data jeg får, kommer derudover fra forholdsvis velfungerende unge (Kvale & Brinkman, 2009). Det gør dog ikke min analyse mindre relevant for forståelsen af de unges holdning til hash. Ved at få udsagn og holdninger fra de unge der er medvirkende i mine interviews, får jeg adgang til de mere alment gældende holdninger til hash. Disse unge har ikke, eller har relativt få, erfaringer med hash, og bygger dermed deres forståelser og holdninger på de diskurser der hersker i de miljøer de befinder sig i. Datasættet fra de to fokusgruppeinterviews kan derfor bruges til, at forstå holdninger til hash på en større samfundsmæssig forståelse og kan også bruges til at forstå de skiftende tendenser inden for unges brug af/holdning til hash. (Demant & Ravn, 2010) Der kan dog være et muligt bias i forhold til, at de unges holdninger kan være afhængige af deres erfaring. Det vil sige, at gruppe to, som var meget tydelige omkring, at de ingen erfaring havde med hash, vil være præget af dette i forhold deres lidt mere negative holdning til hash. Dette er dog en af de præmisser der må medtages når der arbejdes kvalitativt, og der må derfor blot tages højde for dette bias i specialets slutresultater.

Validitet og reliabilitet

Reliabilitet

Reliabiliteten handler om troværdigheden af forskningsresultaterne. Det handler altså om, hvorvidt projektets resultat kan produceres på andre tidspunkter og af andre forskere (Kvale & Brinkman, 2009) Det er dog ikke et mål inden for det kvalitative studium, at en anden forsker kan komme frem til de nøjagtigt samme resultater, da jeg som undersøger også bruges som et subjekt for at kunne producere data. Reliabilitet handler derfor mere om, at gøre sine metodevalg og måderne datasættet er produceret og bearbejdet på gennemskuelige og eksplicite for andre. På den måde kan reliabilitet handle om, at andre kan foretage en vurdering af hvorvidt håndværket omkring fremstillingen er data er gjort på en ordentlig og korrekt måde. Det kræver endvidere, at man som undersøger gør sine valg og argumenter tilgængelige og gennemskuelige for læseren løbende i undersøgelsen. (Halkier, 2015) Måden hvorpå jeg vil øge reliabiliteten i dette speciale er ved, at gøre min metodiske proces gennemskuelig og lave et udførligt afsnit om mit valg af metode. Herudover vil jeg tage læseren med i hele processen og skabe delkonklusioner og opsamlinger løbende, for dermed at gøre mine valg, konklusioner og refleksioner tilgængelige og gennemskuelige.

Validitet

Validitet handler om sandheden, rigtigheden og styrken af et udsagn. Herunder handler det om, at undersøge hvorvidt den valgte metode undersøger det, den har til formål at undersøge og en argumentation for hvorfor den valgte metode anses for relevant. (Kvale & Brinkmann, 2015) Da dette speciale ønsker at undersøge holdninger til hash, vurderes den kvalitative metode som den mest anvendelige metode. Derudover ønsker jeg, at undersøge hvordan unge danner holdninger til hash i samspil med andre unge og deres sociale miljø. Når man arbejder med fokusgrupper har man få enheder med mange variable, og sådan et design kan ikke rumme et repræsentativt udvalg af en population på samme måde som en kvantitativ analyse. Det kan derfor være vanskeligt, at sige noget generelt om unges holdninger til hash og dermed gøre undersøgelsen ekstern valid. Jeg har derimod et lille udsnit af de unge fra et forholdsvis lille geografisk område,

som kan sige noget om netop holdningen til hash på deres skoler i Haderslev og dermed have en styrket intern validitet for netop Haderslev Kommune. Jeg har godt nok kun et lille udpluk af de unge i Haderslev, men resultaterne kan hjælpe mig med at generalisere analytisk frem for statistisk. Halkier skriver:

”Det betyder, at man kan generalisere fra fundne mønstre i sociokulturelle relationer i datamaterialet til idealtyper for disse relationer. Disse idealtyper fungerer som en slags kondensering af et kompleks af viden om typiske sociokulturelle relationer på området for fokusgrupperne. Det være sig relationer for betydninger, relationer for betydningsdannelser og relationer for normer – eller hvad projektet nu koncentrerer sin vidensproduktion om (Halkier, 2015, s. 113-114)”.

Teori

For at få et nuanceret billede af den proces der foregår for de unge fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen i forbindelse med neutraliseringen af hash, anses det relevant at anlægge flere teoretiske perspektiver. Udvælgelsen af teorier er blandt andet sket på baggrund af den eksisterende forskning der findes på området, som dermed har givet et billede af hvilke faktorer der spiller ind i ungdomslivet og herunder normaliseringen af brugen af hash.

Individualiseringen og identitetsdannelsen i ungdomslivet

Ungdomsliv er et kompleks fænomen, som består af flere forskellige bestanddele. Følgende afsnit vil derfor ikke tage sit afsæt i én forfatter eller teori, men vil være et afsnit der samler de væsentligste punkter fra forskellige forfattere og teorier.

Ungdomsbegrebet er opstået som en social- og samfundsmæssig konstruktion, da der opstod et uddannelses- og socialiseringsbehov i borgerskabet i den tidlige kapitalisme. Siden begrebet opstod, har der været en tæt sammenhæng mellem ungdommen og uddannelse. I løbet af det seneste halve århundrede har ungdomsperioden bredt sig, så den nu starter allerede i de sene barndomsår og samtidig rækker ind i voksenalderen. Den største årsag til, at ungdomsårene varer

længere er, at de unge forbliver længere i uddannelsessystemet og dermed træder de senere ind på arbejdsmarkedet. Det er også netop uddannelse og de mange valg der skal træffes i forbindelse med uddannelse der er mest fremtrædende i ungdomsperioden. (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009) Følgende citat opsummerer de valg og dilemmaer unge står overfor:

“Det ligger næsten som en berusende åbenhed og som en skæbnesvanger byrde, at man ikke kun skal vælge sin uddannelse og dermed også perspektiverne for sit fremtidige arbejdsliv, men også hele sit livsperspektiv med alle dets facetter, man skal finde sig en partner (eller måske netop fravælge et fast partnerskab), finde sin seksualitet, sin omgangskreds, finde sig et bosted og vælge, hvordan man vil have det, blive klar over sine interesser, sin politiske, holdningsmæssige og måske en religiøs orientering, foruden den endeløse vifte af større og mindre forbrugsvalg; man skal i det hele taget i stort og småt udforme sig en livsstil og en identitet, finde ud af hvem man vil være (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009, s. 33).”

På samme måde ses tendenser med et øget fokus på tests og karakterer, der er med til at skabe vinder- og taberpositioner i uddannelsessystemet. Det at klare sig godt i uddannelsessystemet, handler ikke blot om, at kunne demonstrere sin faglige formåen, men handler i lige så høj grad om, at demonstrere sit værd som et ungt menneske. På den måde er der et konstant fokus på, at de unge skal måle og optimere dem selv. (Sørensen, Pless, Katznelson, & Nielsen, 2017) Der er krav til de unge om, at de hele tiden skal optimere sig selv og være i en forandringsproces. Denne proces er blevet kaldt *individualiseringen*. Individualiseringen indebærer for de unge, på den ene side, at der nærmest er en grænseløs mulighed for at forme sit eget liv og identitet via flere individuelle valg, som er oplistet i det tidligere citat. På den anden side ligger der den ufrihed i, at de unge ikke selv kan fravælge og frigøre sig fra alle disse individuelle valg og muligheder. Der ligger altså en dobbelthed mellem på den ene side, at der er “frit valg” for de unge, men samtidig er de unge præget af de samfundsmæssige bindinger og de personlige forudsætninger, der kan være begrænsende for “det frie valg” som ungdomslivet er en del af. Individualiseringen er altså dermed både et vilkår og en tvang for de unge. Beck og Beck-

Gernsheim kalder denne individualisering, hvor de unge selv skal skabe deres egen livshistorie gennem en række valg, for "*gør-det-selv-identitet*" (Beck & Beck-Gernsheim, 2002). Denne reference leder afsnittet videre i en retning med fokus på identitetsdannelsen blandt de unge på ungdomsuddannelserne.

Gør-det-selv-identiteten har ikke en fastlagt struktur og forløb, men de unge kan derimod tilpasse deres identitet til de skiftende omstændigheder der er i samfundet. Dette fører ifølge Beck og Beck-Gernsheim til et *selv* der hele tiden ændrer karakter, det er hele tiden i bevægelse og er foranderligt. Dette er en udfordring, da det kræver, at de unge konstant har evne til at reflektere over sig selv. De må tilpasse sig skiftende omstændigheder, tage initiativ og ansvar, samt organisere og planlægge sin tilværelse og fremtid. Der fremsættes et fokus mod individet og vedkommendes styrker og svagheder, mens ydre faktorer, såsom sociale og samfundsmæssige betingelser træder i baggrunden. Dette betyder, at den enkelte skal kunne klare situationen, uafhængigt af hvilken social og kulturel baggrund du kommer fra. (Beck & Beck-Gernsheim, 2002) "*Man skal gøre sig selv, gøre sin identitet* (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009, s. 46)" Alle de muligheder de unge står over for, kan skabe en usikkerhed der gør, at de unge føler et større behov for, at klynge sig sammen i grupper, for netop at undgå, at de står alene med alle de krav individualiseringen medfører. (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009) Dette kan igen medføre et dilemma. De unge skal leve op til individualiseringen, men har samtidig et behov for at være en del af en gruppe.

Reaktioner på individualiseringen

Reaktionen på den øgede individualisering, og den sværere og mere komplekse identitetsdannelse, kan selvfølgelig være forskellig fra ung til ung. Dog ses der nogle typiske reaktionsmønstre, der anses relevante. Ulrick Beck mener, at alle de valg de unge står over for, og et liv der er usikkert og omskifteligt, vil medføre en konstant risiko for de unge. De ved aldrig om dagen i morgen vil være som dagen i dag, hvilket fører til en grundlæggende usikkerhed. De unge har derfor heller ikke en fast identitet, men må skifte identitet alt efter hvilke omstændigheder og hvilken dag det er. (Beck & Beck-Gernsheim, 2002) Denne konstante kontrol, føles udmattende for de unge, og kan ses som én af baggrundsfaktorerne for, at de unge føler en

stor trang til "at slappe af" og holde en pause fra det konstante pres der er på dem. Illeris et al. beskriver endvidere, at den konstante kontrol også kan føre til et modsat behov, nemlig at slippe kontrollen, så de unge får et åndehul og kan skeje ud for en stund. I dette ligger én af baggrundene for, at de unge drikker sig fulde i weekenderne og at nogle unge eksperimenterer med risikoadfærd, såsom stærkere rusmidler, herunder hash. (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009) Som beskrevet i det tidligere afsnit om eksisterende forskning, argumenterer Mads Uffe Pedersen også for, at de unge kan reagere destruktivt ved kontrol af tab, kombineret med den øgede individualisering. (Pedersen, 2005) Dog argumenteres der endvidere for, at risikoadfærd ikke kun kan forstås som en reaktion mod den øgede individualisering, men at den også må forstås med de ydre faktorer de unge færder sig med. Ungdomslivet har mange forbrugsmuligheder. Mulighederne kan eksempelvis være: by- og natteliv hvor der tilbydes rusmidler, ungdomsrejser med ekstreme fester, festival med ekstrem druk, med mere. Fælles er, at det handler om, at mærke sig selv og skubbe til nogle grænser. Alle disse muligheder de unge har i dag, kan være med til, at idealisere risikoadfærden. Samtidig kan disse muligheder være med til, at skabe en ungdomskultur hvor risikoadfærden er en adfærd der skaber de unges fællesskab. Som forlængelse af dette, handler et af reaktionsmønstrene også om, at de unge har et øget behov for, at indgå i fællesskaber og være en del af den sociale norm. (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009) En anden forklaring på risikoadfærd blandt unge, argumenterer Terrie Moffitts for i hendes udviklingsteori, hvilket jeg vil redegøre for i næste afsnit.

Terrie Moffitts udviklingsteori

Terrie Moffitts udviklingsteori repræsenterer en forståelse af risikoadfærd som et redskab i de unges selvfremsættelse og selvforståelse. Moffitt adskiller sig fra de andre teorier jeg har brugt, da hun har en anden baggrund og en anden og mere psykologisk forståelse af ungdomsbegrebet og afvigende adfærd blandt unge. Hun forstår afvigende adfærd og kriminalitet som et afgrænset ungdomsfænomen, som stopper igen. De andre teoretiske retninger der anvendes i dette speciale indtager en position, hvor den unge gøres til offer, og dermed begår kriminalitet. Denne opfattelse deler Moffitt ikke, da hun ser kriminel adfærd som udviklingsmæssigt bestemt. (Mannow, 2013) Moffitts teori opdeler kriminelle i to grupper: Adolescence-Limited Antisocial

Behavior (AL) og Life-Course-Persistent Antisocial Behavior (LC). AL omfatter en stor gruppe af unge, hvor kriminaliteten og risikoadfærden er begrænset til ungdommen, hvorimod LC omfatter en mindre gruppe, der starter deres kriminelle karriere tidligt og hvor den oftest er livslang. I dette speciale ses den gruppe af afvigende/kriminelle hun sætter i kategorien AL for den mest relevante. Ifølge Moffitt befinder de unge sig i en modenhedskløft, hvor de biologiske set er modne, men samfundsmæssigt set ikke er det. Når hun beskriver, at de samfundsmæssigt ikke er modne, henviser hun blandt andet til; stemmeret, køb af tobak og alkohol og erhvervelse af kørekort. Denne disharmoni og kløft mellem biologien på den ene side og samfundet på den anden side, er en ukomfortabel position for de unge at befinde sig i. Som en reaktion på dette argumenterer hun derfor for, at nogle unge imiterer de ældres adfærd. Kriminalitet og risikoadfærd bliver altså derfor en form for imitationspraksis blandt de unge. Kriminalitet og risikoadfærd bliver derved en måde hvorpå, de unge kan bevise, at de kan handle selvstændigt og egenrådigt, og samtidig kan det repræsentere et "voksent liv". Kriminalitet og risikoadfærd kan derfor ifølge Moffitt være en måde hvorpå de unge kan navigere i denne modenhedskløft, som ungdommen er. (Moffitt, 1993) Hash kan altså ifølge Moffitts teori have en signalværdi der giver de unge status. De kan give de unge en status af ikke blot, at være barn, men at være på vej mod at blive voksen og selvstændig. Hvis hash er en del af normen på ungdomsuddannelserne, kan det være en måde hvorpå de unge i overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelse kan få status og blive en del af ungdomslivet og dermed komme tættere på voksenlivet. (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009)

Læringsteori

Følgende afsnit vil give en forståelse af teori om neutraliseringsteknikker samt Ronald Akers sociale læringsteori.

Neutraliseringsteknikker

Mit teoretiske fundament vedrørende neutraliseringsteknikkerne, vil dels tage udgangspunkt i Matza og Sykes teori *Techniques of Neutralization*, men vil også tage udgangspunkt i den eksisterende forskning som er beskrevet tidligere i specialet. Teorien tager udgangspunkt i, at alt

kriminell og afvigende adfærd er tillært. De mente dog, at indholdet af rationaliseringerne og holdningerne i de oprindelige læringsteorier var mangelfulde. De udviklede derfor teorien om neutraliseringsteknikker blandt personer der begår kriminalitet. (Sykes & Matza, 2014)

Jeg finder teorien om neutralisering relevant, fordi den vil være en af de måder hvorpå jeg kan få en forståelse af hvilke neutraliseringsteknikker og diskurser de unge bruger i diskussionen omkring hash. Ved at lokalisere neutraliseringsteknikkerne, vil jeg have mulighed for, at målrette den forebyggende indsats på længere sigt.

Matza og Sykes' neutraliseringsteknikker er en teori der går igen i en del eksisterende forskning, herunder også det jeg har fundet relevant at fremhæve. Flere forskere har valgt, at videreudvikle og videretolke på teorien, hvilket jeg vil udnytte mig af i min analyse og teoretiske tilgang til specialet. De to fortolkninger jeg vil anvende i dette speciale, er Margaretha Järvinen og Jakob Demants samt Sveinung Sandbergs. Deres fortolkninger er beskrevet i afsnittet om eksisterende forskning, men jeg vil herunder lave en kort opsummering. Järvinen og Demant identificerer fire teknikker i forbindelse med deres undersøgelse. 1) at omdefinere hash til at være en del af den sociale kontekst 2) hashens virkninger som noget der kan kontrolleres 3) en differentiering af hash fra "rigtige stoffer" 4) forskellen mellem acceptabelt og uacceptabelt brug. (Järvinen & Demant, 2010) Sveinung Sandberg opererer med de tre diskurser 1) normalisering 2) neutralisering 3) glorificering. Normaliseringen handler om, at hash er udbredt og er blevet socialt accepteret, neutralisering handler om benægtelse af de risikofaktorer der er forbundet med forbruget og glorificering handler om, at forbinde hash med noget kreativt og innovativt, og at se hash som et naturprodukt eller rekreativt stof. (Sandberg & Pedersen, 2010)

Slutteligt vil jeg fremhæve Signe Ravns studie, som også er beskrevet i afsnittet om eksisterende forskning. Her anses Ravns begreb "en ansvarlig stofbruger" som et begreb hvor der anvendes teorier om både neutralisering, samt identitetsdannelse. Her beskriver hun seks dimensioner som de unge i hendes undersøgelse har konstrueret, for at de kan leve op til identiteten som "ansvarlig stofbruger". Hun beskriver hvordan en positiv identitet, hvor de unge stadig kan distancere sig fra de "rigtige" stofmisbrugere, er vigtig for, at skabe en sammenhængende selv. Disse dimensioner kan derfor både anskues ud fra en identitetsteoretisk synsvinkel, men kan også

forstås ud fra de neutraliseringsteknikker som er beskrevet ovenfor. Med en forståelse af, at hvis man lever op til disse dimensioner, og er en ansvarlig stofbruger, kan man retfærdiggøre sit forbrug og den afvigende adfærd det medfører.

A Social Learning Theory of Crime

For at forstå hvordan afvigende adfærd indlæres i interaktionen med andre mennesker, anses Ronald Akers teori relevant. Akers teori vil endvidere være relevant til, at forstå de sammenhænge hvor den afvigende adfærd indlæres, blandt andet forældre, skolen og medierne. Teorien anses derfor relevant til, at forstå de sammenhænge hvor hash bliver normaliseret i ungdomsmiljøerne. Akers Social Learning Theory er udviklet på baggrund af Edwin Sutherlands teori om *Differential Association*. Derudover anvender Akers også elementer fra Matza og Sykes teori om *neutralisering*, som er beskrevet ovenfor. Akers sociale læringsteori beskriver afvigende adfærd og kriminalitet mere grundigt end den originale teori om Differential association. (Akers, 2014)

Teorien indeholder fire grundlæggende begreber:

1) *Differential association* – handler om det miljø som den unge færdes i, samt de normer og diskurser der hersker i dette miljø. Normerne kan altså dermed både være legale eller illegale. Social læring forekommer altså derved i disse miljøer, som hovedsageligt kan være familie og venner, men det kan også være fritidsaktiviteter og sociale medier. Det er altså det miljø som den unge befinder sig mest i, som vil have den største indflydelse på den sociale læring. I dette speciale anses differential association relevant, fordi de unge primært opholder sig i et bestemt miljø, nemlig på skolen, da de er ved at tage en ungdomsuddannelse. Dermed er denne del af teorien med til, at forklare hvorfor de unges holdning til hash bliver påvirket af det miljø de opholder sig i.

2) *Definitions* – handler om de unges egne meninger og forståelser. De unge bruger deres definitions til, at vurdere de handlinger de begår. De unges definitions kan påvirkes af medier, venner og deres sociale miljø. Dette led af Akers teori kan derfor bruges til, at forstå hvorfor de unge normaliserer hash, på trods af, at de ved, at det er kriminelt.

3) *Differential reinforcement* – handler om hvorvidt de unge forventer at få en belønning eller straf for de handlinger de begår. Kriminel adfærd vil være afhængig af, hvilke erfaringer de unge tidligere har haft, eller hvilken forventning de unge har til konsekvensen. Dette kan både være skabt af egne erfaringer, men også af de erfaringer andre unge i det sociale miljø har haft. Så de unge kan skabe positive holdninger til hash, såfremt de ikke oplever, at rygning af hash har negative konsekvenser.

4) *Imitations* – handler om hvordan den unge handler ud fra, at have observeret andre i sit miljø foretage den handling. Observationen kan både ske i den unges nærmiljø, men kan også ske via medierne. Ved at observere andres handlinger, vil de unge finde ud af hvilke konsekvenser det kan have. Denne del af Akers teori kan hjælpe med, at få en forståelse af om de unges normalisering af hash på ungdomsuddannelserne, sker som en konsekvens af, at de unge ser og hører om andre der bruger hash. (Akers, 2014)

Teori – opsummerende

For at opsummere mit teoretiske udgangspunkt, vil jeg bruge den teoretiske ramme til, at få så bred en forståelse af de unges kultur som muligt, og dermed skabe en forståelse for hvad der påvirker dem i forbindelse med holdningen til hash. Ved at have en forståelse af ungdomskulturen, samfundets krav, individualisering og identitetsdannelse, skaber det en grundlæggende forståelse for de samfundsmæssige, bestemte rammer som de unge befinder sig i. Udviklingsteorien af Terrie Moffitt giver en anden forståelse af kriminel adfærd, da den giver en grundlæggende forståelse af kriminel adfærd som en del af en grundlæggende identitetsdannelse og ungdomskultur blandt de unge. Hun beskriver kriminalitet som udviklingsbestemt og gør ikke de unge som ofre for ungdomskulturen. Teorien giver en forståelse af nogle af de reaktioner de unge kan have på den modenhedskløft de befinder sig i. Læringsteoriene – neutraliseringsteknikker og social læringsteori, giver en forståelse for hvordan hash kan blive et fænomen der normaliseres. Det giver dermed en forståelse for hvordan grupper og sociale miljøer påvirker de unge når de kommer fra folkeskolen, hvor det sociale miljø er anderledes.

Orienterende begreber

Som en del af den adaptive teori, som hverken er ren induktiv eller deduktiv, har jeg inden udformningen af min interviewguide, været vejledt af en række orienterende begreber. Disse orienterende begreber har jeg dannet ud fra mit teoretiske ståsted, og de har dermed været retningsvisende for min tematisering af interviewguiden og dermed min dataindsamling. På den måde, har jeg hele tiden haft fokus på, at skabe en rød tråd og bruge allerede eksisterende teori og forskning, kombineret med en åbenhed for genereringen af ny viden og dermed en åbenhed for, at bruge andre teorier efterfølgende. De orienterende begreber og mine forskningsspørgsmål har en tæt sammenhæng, og vil derfor også anvendes i forbindelse med min nedenstående analyse, for på den måde, at skabe en struktur. Mine orienterende begreber har en tilknytning til de fire første forskningsspørgsmål, i nedenstående skema kan det ses hvilke orienterende begreber der er brugt til hvert forskningsspørgsmål. I bilag 1 kan interviewguiden endvidere ses, hvor det fremgår hvilken kilde og teori der danner grundlaget for det orienterende begreb og forskningsspørgsmålet.

Forskningsspørgsmål:	<i>Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?</i>	<i>I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?</i>	Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?	Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?
Orienterende begreber:	Neutralisering Glorificering Differential association Differential	Skolens betydning Forbrugsmuligheder Sammenhænge	Definitions Imitations	Ungdomsliv generelt Identitet Individualisering Udviklingsmodel

Analyse

Følgende analyse vil indeholde fem dele og fem delkonklusioner. Hver del repræsenterer et forskningsspørgsmål som vil blive besvaret. Hver del starter med forskningsspørgsmålet, for at give overskuelighed over hvad der svares på i følgende del.

Del 1

Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?

I svaret på det første forskningsspørgsmål, var den første gruppe mere moderat i deres holdning til hash, mens den anden gruppe havde en mere negativ holdning til det. Fælles var dog, at de alle var enige om, at debatten ikke er sort/hvid, og at der kan være tilfælde hvor hash er det fornuftige og kloge valg.

I den første gruppe var der generelt positive holdninger til hash. Her uddyber Søren hvorfor han mener hash er mindre skadeligt end alkohol, kokain og ecstasy/mdma:

Søren: "Altså hvad hedder det, hash er jo også et mere naturligt rusmiddel, så jeg vil jo nok sige, at det er det mindst skadelige" (Bilag 3)

Søren: "og altså, alkohol når man tænker på det, så tænker man jo på øl eller vodka, og altså det er jo langt mere koncentreret end det man får i hash. Altså jeg vil jo sige, at hash er noget mere naturligt, så man får et mere afslappet forhold til naturen, end til de syntetiske ting som vodka eller sådan noget" (Bilag 3)

David: "Altså jeg har det sådan, jeg er meget frit med det altså. Men det er det der er helt clean, altså enten hvis man selv dyrker det eller køber noget helt frisk plante i stedet for det der er komprimeret med benzin og alt muligt i, så er jeg meget åben over for hash, altså også med psykiske lidelser og med smerter og sådan noget. Bare få gjort det lovligt altså-" (Bilag 3)

I ovenstående citater fra den første gruppe, henvises der til, at hash er et naturligt stof, men at der er forskel på hash. Den naturlige cannabisplante anses som det "rene" og der henvises til, at det bare skal gøres lovligt. Dette kan forstås ud fra Sveinung Sandbergs neutraliseringsteknikker; normalisering, neutralisering og glorificering. Når David beskriver hash som clean og en frisk plante der kan kurere psykiske lidelser og når Søren beskriver det som et naturligt rusmiddel, kan det forstås ud fra Sandbergs begreb; glorificering. Her anses hash som noget rekreativt og innovativt. (Sandberg & Pedersen, 2010) Nedenstående citater henviser til en holdning om hash der er forbundet med, at man som ung selv skal kunne styre forbruget og ikke blive afhængig.

Jens: "altså jeg har lidt en blandet holdning. Jeg synes det er okay med hash, hvis du altså, hvis du faktisk har behov for det så at sige. Øhm, men dem der ligesom bare gør det én gang og ikke udvikler afhængighed og lige pludseligt går helt sindssygt næsten, øhh, det er også okay, men dem der så tager skridtet videre og bliver afhængige og ligesom ødelægger deres eget liv på grund af det, der er jeg sådan lidt øh, der burde nok være en kontrol, et eller andet sted." (Bilag

3)

Her kan det forstås ud fra Birgitte Simonsens rapport fra 2014, hvor hun pointerer, at de unge lever i et konstant dilemma mellem på den ene side ikke at være kedelige, mens de på den anden side heller ikke må ende i et misbrug. (Simonsen, 2014) Der er et krav om, at de unge skal kunne styre deres forbrug, så det kun bruges i fornøjelige sammenhænge. Og netop dette synspunkt, er noget stort set alle unge i fokusgruppeinterviewene deler. Her beskriver to fra den anden gruppe, som havde et mere negativt syn på hash, hvordan hashbrug kan modificeres.

Jannie: "jeg tror det er en meget hårfin balance, øhh og man skal passe på man ikke overskrider den, fordi det kan godt være sundt, men det kan også være meget meget skadeligt hvis du bliver afhængig af det" (Bilag 4)

Sissel: "Det kan være skadeligt, det behøves ikke at være skadeligt fra første gang af, men det kan det jo godt blive" (Bilag 4)

Så ovenstående citater henviser til en holdning til hash der er afhængig af den anvendelse og mængde det bruges i. Og kan, som tidligere beskrevet, sætte de unge i dilemmaer, der kræver fuld kontrol over deres forbrug, hvilket kan være svært, men som er et uomgængeligt krav fra de unge. På den måde er der ikke langt imellem høj status og stigmatisering. Hele gruppe to anså sig selv som "nørderne" på skolen, og så ikke sig selv som nogle af dem med status på skolen. Derimod anså de andre "sejere" klasser, som netop ryger hash, som dem med status. Samtidig gav de også klart udtryk for, at dem der ikke kan styre sit forbrug og har et misbrug, ingen status har på skolen. Denne svære balancegang mellem forbrug og misbrug, kan forstås ud fra Signe Ravns begreb; "en ansvarlig stofbruger". (Ravn, 2012) Dette er i særdeleshed et begreb der bruges af begge grupper, og et begreb der er med til at danne deres holdninger. Et punkt hvor de to grupper dog var en smule uenige, var i spørgsmålet om hvor skadeligt hash er i forhold til andre rusmidler. Her blev de bedt om, at prioritere fire rusmidler alt efter hvor skadeligt de mente det er. De fire rusmidler var: alkohol, hash, kokain og ecstasy/mdma. Her ytrer gruppe et sig om de forskellige rusmidler:

Jens: *"Altså hash er næsten ikke skadelig i forhold til ecstasy mener jeg selv"*

Mads: *"Alkohol i forhold til hash, der synes jeg alkohol har større øhh-"*

David: *"Har større indflydelse, og hvis man også ser på statistikkerne, den dræber jo også flere mennesker, end-" (Bilag 3)*

....

Mads: *"der ville jeg ikke, altså der synes jeg selv, at hash ligger herude"*

Moderator: *"meget mindre skadelig?"*

Mads: *"øhh, og ja det er både på grund af bivirkningerne, men også-"*

Søren: *"man kan jo komme i en hashpsykose, og den hører jeg ikke skulle være særlig rar at være i"*

David: *"nej, men det er så sjældent det sker" (Bilag 3)*

....

David: *"hvis man ser på hvor mange der ryger hash i forhold til det og hvor mange der drikker alkohol og hvad der sker når man drikker alkohol, misbrug, skadet lever og dit og dat, og vold og sådan noget"*

Mads: *"Jeg har ikke set nogle hashpsykose statistikker endnu, som der har overbevist mig om at hash skulle være på niveau med alkohol" (Bilag 3)*

Ovenstående udpluk fra en samtale mellem de fem medlemmer af gruppe et viser med tydelighed hvordan de særligt distancerer hash fra kokain og ecstasy/mdma, men at de samtidig får sig talt frem til, at alkohol også er langt mere skadeligt end hash. Samtalen ender med en beslutning om, at hash nærmest slet ikke var på samme skala som alkohol, kokain og ecstasy/mdma. Disse samtaler viser med tydelighed hvordan de unge, set ud fra Matza og Sykes' neutraliseringsteknikker, forklarer deres holdninger til hash. De bruger alkohol og dødelighedsstatistikkerne derfra til at distancere hash fra alkohol. Samtidig har de en tvetydighed omkring hashpsykosen. På den ene side har de hørt, at den ikke skulle være så rar at være i, men på den anden side mener de, at den sker så sjældent, at det ikke er værd at koncentrere sig om. Her kan Sveinung Sandbergs tre diskurser igen bruges til, at give en forståelse af deres forståelsesproces. Den anden diskurs *neutraliseringen* handler om benægtelse af de risikofaktorer der er forbundet med stoffet. (Sandberg & Pedersen, 2010) Dette er særligt en af de teknikker de unge fra gruppe et bruger i dannelsen af deres holdning til hash. De unge fra gruppe et har et stort fokus på statistikker, hvilken kan ses som et udtryk for, at det videnssamfund vi lever i, i den grad har påvirket dem. De har ikke autoritære forståelser for den information de får, men forlanger evidens og et bredt grundlag for deres forståelse og holdning. Så i stedet for, at se

neutraliseringen af hash, som en legitimeringsproces, kan deres beskrivelser på den anden side forstås som en stor og dyb viden blandt de unge, som de deraf har skabt deres egen holdning fra. Denne dybe viden kan ydermere ses som en del af deres identitetsdannelse.

Udgangspunktet for Matza og Sykes' neutraliseringsteori udspringer endvidere fra Matzas tidligere analyse af subkulturer, hvor han argumenterer for, at individet har deres egen fri vilje til at vælge kriminalitet. Han argumenterer for, at de unges afvigelse kan ses som en slags pause fra det konventionelle samfund og dets moralske spilleregler. Han mener, at de fleste af de kriminelle er bekendte med samfundets normer og love, men vælger at bryde dem, på trods af, at det er forbundet med en vis skam. På den måde kan de unge forstås på den måde, at de har brug for en pause fra samfundets love og normer, og at det er et bevidst valg hvis de ryger hash, da det er på baggrund af den oplysning de selv søger. Matza og Sykes' senere teori om neutraliseringsteknikker, beskriver hvordan en person først er kriminel når vedkommende er i stand til at neutralisere samfundets moralske normer og deraf rationaliserer deres skyldfølelse. I de ovenstående beskrivelser fra de unge, ses der en neutralisering i en vis grad, men der er stadig en forståelse af samfundets normer og regler som de gældende. Der ses en grad af forståelse for, at andre ryger hash, men dog med den betingelse, at de stadig kan passe skolen, deres sociale liv og undgår sundhedsskadelige farer. (Jacobsen & Jensen, 2013)

Den anden gruppe havde mere negative holdninger til hash end den første gruppe, men havde nogle gode refleksioner over hvordan de differentierer hash, her sammenholdt med cigaretter.

Mike: "Det er jo også nikotin som er det mest vanedannende stof der er. Så det er også sådan noget med, hvor cigaretter er måske et step op, fordi det er jo noget som, det kan du virkelig blive afhængig af" (Bilag 4)

Christian: "Jeg vil så sige at det er bedre end andre, cigaretter for eksempel. Der vil jeg sige, der kan hash, det kan jeg gå med til. Ikke sådan at det skal være overdrevet" (Bilag 4)

Ovenstående citater kan igen forstås ud fra Sandbergs begreb; glorificering. Her anses hash ikke nær så skadeligt som eksempelvis cigaretter. Her ytrer én af de unge sig om hvorfor hun tror der er kommet en kultur hos dem, hvor cigaretter anses som mere skadelige end hash:

Sissel: *"Ja, jeg tror også det har noget at gøre med, at når noget kommer ud i lyset og der bliver talt om det, så kommer der mere fokus på det, og man ved hvordan og hvorledes. Ligesom hvis hash det blev mere sådan noget man snakkede mere åbent om, så tror jeg også der kom mere lys på de gode og de dårlige ting ved det"* (Bilag 4)

Hun antyder her, at holdninger bliver præget af hvorvidt der snakkes om det og i hvilke fora der snakkes om det. Hun antyder, at cigaretter er noget man har talt om i mange år efterhånden og man kender de dårlige bivirkninger. Hun fortsætter sin beskrivelse senere:

Sissel: *"Også fordi mange ville måske tænke, wow er det det her jeg går og fylder min krop med, sådan, jeg tror der er mange der sådan ikke ved hvad hash egentlig kan gøre ved kroppen"* (Bilag 4)

Clara fra gruppe et beskriver også:

Clara: *"jeg tror måske det har noget med fokuset at gøre, for jeg hører ikke rigtig noget der har fokus på hash, men kun alkohol. Men altså hvis man har alle de der oplæg man har om folk der kører galt og sådan noget, så fokuserer man kun på alkohol, det er jo slet ikke hash, de fokuserer kun på hvad der sker med alkohol."* (Bilag 3)

Hun henviser altså til, at de unges holdning til hash vil blive påvirket af oplysning, og at oplysning om rusmidler primært handler om alkohol og skadesvirkningerne heraf. Ifølge Akers læringsteori skal denne sociale læring forekomme i de unges sociale miljøer, hovedsageligt familie og venner. Ronald Akers begreb *definitions* handler endvidere om, at de unges holdninger til hash definerer deres handlinger. Det anses derfor i følge Sissels udsagn og Ronald Akers begreb relevant, at arbejde med de unges oplysning for på den måde, at påvirke de unges holdninger og i den sidste ende deres handlinger. Som før beskrevet, påvirkes unge ifølge Akers af de sociale miljøer de befinder sig i. De unge lærer både ved imitation, men også ved egne eller andres erfaringer.

(Akers, 2014) Sissel beskriver her, hvordan hun til den første introfest på gymnasiet blev introduceret til hash på pigernes toilet.

Sissel: "Sådan personligt, så kendte jeg ikke nogen der tog hash i folkeskolen, det var ikke noget der blev snakket om. Og så lige så snart jeg startede heroppe, så kendte jeg pludselig fem personer der havde prøvet det, og også det der med at de ældre elever snakkede meget om det, det var en stor del af det. Og til den første fest allerede, var der nogle piger der stod ude på toilettet og røg hash. Så sådan lige med det samme blev man introduceret til det." (Bilag 4)

Sissel: "Man behøver slet ikke selv opsøge det, man bliver selv opsøgt af folk der vil spørge om du vil have hash." (Bilag 4)

En anden beskrivelse fra de unge handler om, at musik og film er en stor faktor i påvirkningen af holdninger. De beskriver hvordan de tror, at når man som ung hører noget tit, eksempelvis i en sang eller i en film, så bliver det mere normalt.

Sissel: "Ja, jeg tror også det er fordi der er så mange film og sådan noget hvor det også er positivt"

Moderator: "Ja, så tror I også, at film og musik-"

Christian: "Ja, mange rappere for eksempel, det er bare overalt" (Bilag 4)

Når musikere og film normaliserer hash og gør det til et positivt stof, observerer de unge det ifølge Akers, og det kan derefter forekomme normalt at imitere handlingerne eller de positive holdninger til stoffet. Så når de unge imiterer de positive holdninger til hash kan det både ses som en imitation af andre unge i deres nærmiljø, men det kan også forstås, som om de imiterer idoler og kunstnere de ser op til. (Akers, 2014) Den mere neutrale og positive fremstilling af hash af medierne, anses endvidere af Erickson og Hathaway som et led i flere dimensioner af en normalisering af hash blandt unge. (Erickson & Hathaway, 2009) Udover Akers teori, henviser en

undersøgelse fra Schweitz, som er beskrevet tidligere i specialet, at et synligt hash-forbrug synes at udløse et større forbrug af hash blandt de andre elever på skolen. (Kuntsche, 2010) Derudover var der fra samtlige unge ingen bekymring omkring straffen for besiddelse af hash, de bekymringer, særligt gruppe to havde, handlede mere om sundhedsskadelige ting eller deres forældres bekymring. Gruppe et havde ingen synderlige bekymringer ved hash. Da jeg spurgte ind til, hvorfor ingen havde nævnt, at hash er ulovligt, grinede de alle en smule forlegent, fordi ingen havde tænkt på det. Ifølge Akers begreb *differential reinforcement*, vil de unges holdning også være præget af den straf de forventer at få. Dette kan både være præget af deres egne eller andre erfaringer.

Sissel: "Jeg tror det med straffeattesten, det er fordi, sådan personligt kender jeg rigtig mange der har gjort det, og ingen af dem er blevet taget i det, så det virker næsten som om det ikke er ulovligt, selvom det er det" (Bilag 4)

Jens: "ja, jeg er ret ligeglad med politiet. Altså ikke sådan, ligeglad, ligeglad." (Bilag 3)

Mads: "Hvis det skulle gøres inden for private rammer, så ville politieffekten slet ikke betyde noget." (Bilag 3)

Til gengæld, beskriver alle de unge hvordan de tror forældre har eller har haft en stor påvirkning. Nogle synes stadig forældrene har en stor indflydelse, mens det for andre ikke er forældrene der er den primære kilde der påvirker dem. Den første gruppe deler en holdning om, at forældrene ikke længere har så stor indflydelse og at de samtidig har en løsere tilgang til hash. Dog nævnes det, at forældrenes opdragelse har haft en påvirkning.

Clara: "Jeg tror jeg er vokset op med en mor der bare sådan er, passer på mig, hun har fortalt mig alt om det, så jeg ikke har rodet mig ud i noget. Så jeg er bare sådan opvokset med, at jeg ikke skal gøre det, så har jeg fået konsekvenserne at vide."

Moderator: "Okay, så dine forældre har haft påvirkning på dig?"

Clara: *"men det kommer selvfølgelig også an på hvilket miljø du er opvokset i. For der hvor jeg bor, der kan man da godt se, at der er nogle der ikke har fået det, for de har rodet sig ud i noget.*

Der kan man godt se at de ikke har fået den fra deres forældre. (Bilag 3)

De unge fra gruppe et fortsætter denne samtale, og beskriver hvordan venner og det sociale miljø har en større påvirkning end forældrene har nu.

David: *"det kommer også rigtig meget an på hvilken vennegruppe man har, hvis man er sammen med venner som ryger rigtig meget altså, så er man mere tiltrukket af at gøre det selv, som hvis man var sammen med nogen som ikke gjorde det"*

Moderator: *"Så når man er ung, på jeres alder, har venner en større indflydelse end forældre?"*

Alle: *"Ja. Absolut." (Bilag 3)*

Delkonklusion 1

De to grupper af unge jeg har interviewet har lidt forskellige holdninger til hash, men fælles for dem begge er, at der, set ud fra Sandberg og Matza og Sykes begreber, sker en normalisering og glorificering af rusmidlet når de taler om det. På den måde kan de unge legitimeres enten deres eget eller andres forbrug. Dette kan dog også forstås på den måde, at de unge har en helt anden viden om hash, og de dermed har truffet et aktivt valg på baggrund af denne viden om, at de vil have den holdning de har. Dette kan ses som en del af deres identitetsdannelse og proces mod at blive selvstændige. I den første gruppe har de unge en opfattelse af hash som et naturprodukt som er langt mindre skadeligt end andre rusmidler. I den anden gruppe anses hash som værende noget skadeligt, dog anses almindelige cigaretter for, at være mere skadelige, fordi det opfattes som et produkt der er mere vanedannende. Fælles for begge grupper er dog, at de begge har en forståelse af, at hvis man selv kan styre sit forbrug, anses det ikke som så stort et problem som hvis man har et decideret misbrug. Der er derfor en stor forskel mellem forbrug og misbrug i de

unges øjne. Status og stigmatisering i forbindelse med brug af hash ligger derfor lige op af hinanden. De unge er derudover enige om, at forældre til en vis grad har en stor indflydelse på deres holdninger. Særligt igennem oplysning i barndommen. Dog mener de også, at i deres alder er det sociale netværk og vennerne en større faktor i forhold til at have indflydelse på holdningerne. Derudover ses der, særligt på gruppe to skole, en stor grad af imitation, da der fortælles, at eleverne ryger på toiletterne til festerne og at der foregår helt åbenlyst hashsalg. Derudover sker der imitation via medier, altså film og musik. Fælles for begge grupper er endvidere, at de føler de mangler oplysning fra skolens side, da alt oplysning om rusmidler overvejende handler om alkohol.

Del 2

I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?

For at få en forståelse af de unges holdning til hash, anses det relevant, at undersøge i hvilke sammenhænge de unge bruger rusmidlet. Anses det som et rusmiddel der indgår i sociale sammenhænge eller anses det som et rusmiddel der oftest bruges alene og er det til private fester eller i nattelivet? Fælles for begge grupper var, at de var meget enige om netop dette spørgsmål. Hash bliver oftest brugt i sociale gruppesammenhænge. Dette beskriver Sissel her:

Sissel: "Ja. Jeg kender sådan til når de er i grupper og til fest. Jeg kender også mange der spiller musik der gør det, alene også, når de sidder og jammer, så ryger de noget hash imens" (Bilag 4)

Her beskrives det endvidere hvordan der er erfaring med, at hash anses som et kreativt stof der bruges i sammenhæng med at "jamme" musik. Dette er endvidere én af de ting der går igen i begge grupper, nemlig at hash er en fast del af musikverdenen. Mike fra den første gruppe kommer meget i hip hop miljøet, hvor han beskriver, at hash er en naturlig del:

Mike: *"Øhm, jeg producerer hip hop, så øh, det er i hvert fald et miljø der er stærkt præget af hash forbrug slash hash misbrug øhm, så der har jeg hørt mange anekdoter og historier fra folk der ligesom befærder sig i, ja"* (Bilag 3)

Derudover har "musik-klassen" et ry der handler om, at de ryger meget hash for at være sociale. Dette beskriver Sissel her:

Sissel: *"Ja. Dem jeg kender fra de tre klasser der sådan er rimelig populære, de ryger alle sammen hash. I mere eller mindre grad"* (Bilag 4)

Clara og David fortsætter her beskrivelsen af hvordan de ville bruge hashen og i hvilken sammenhæng de ville anse det som mest naturligt. De beskriver endvidere hvordan man som ung oftest vil starte sit forbrug i en gruppe eller til en fest. Hvorimod det anses som et skridt videre, at begynde at gøre det derhjemme, det ville anses som "underligt". Dette kan ses som en indikator for hvornår hash går fra at være et stof der skaber status til et stof der skaber stigmatisering. Det giver ikke så høj status at bruge hash alene som hvis de unge gør det i en social sammenhæng.

Clara: *"Jeg tror det kommer meget an på hvem du er, fordi hvis jeg skulle ryge hash så tror jeg det ville være med mine venner og ikke derhjemme alene, i min stue, det ville være underligt. Så jeg tror det kommer an på hvem man er og hvad man har tænkt sig at bruge det til"* (Bilag 3)

David: *"Hvis man starter med det, er det jo tit og oftest i en gruppe, i den vennegruppe man er, men så er der jo nogle der tager det skridtet videre og bare gør det derhjemme alene, men det kommer jo an på hvem man er, men jeg tror de fleste gør det i vennegrupper og til fester og sådan noget"* (Bilag 3)

David fortsætter sin fortælling, hvor han her fortæller hvordan det påvirker holdningerne til hash når man som ung ser andre bruge det uden der sker noget. På den måde bliver det en naturlig del af det sociale miljø og hashens virkning vil ifølge Sandberg glorificeres. (Sandberg & Pedersen, 2010) Når man ikke ser de negative konsekvenser ved det i de sociale grupper man

kommer i, giver det en forståelse af det som mindre skadeligt og det kan derfor være med i processen til, at hash normaliseres i de sociale grupper og miljøer hvor det ifølge de unge primært bruges.

David: *"Mmh, når du kommer ud i miljøet, ud i byen eller sådan noget, og ser en der ryger hash, så er det ikke sådan at de falder om og dør med det samme, altså man kan godt se, at der ikke er noget rigtig farligt ved det, som man troede i folkeskolen"* (Bilag 3)

Jannie fra den anden gruppe fortæller endvidere, at når de unge går fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen, kræver det mere af en ung at blive en del af fællesskabsfølelsen, og dermed kan hash, som jo netop er blevet et socialt stof, nemt være med til at skabe denne fællesskabsfølelse.

Jannie: *"jeg tror også det er fordi det hurtigt, det bliver en del af ungdomskulturen, ikke fordi alle gør det, men det er en stor del. Jeg tror måske også at mange føler at det giver en fællesskabsfølelse, som du måske ikke havde behov for på samme måde på folkeskolen. Det kræver lidt mere her når man kommer på gymnasiet"* (Bilag 4)

Denne beskrivelse fortsætter Mads med, at reflektere over:

Mads: *"Måske er det også fordi, at sådan her i gymnasiet, jeg er virkelig begyndt at føle, at her bliver du smidt ud i virkeligheden, eller det er begyndelsen til det. Og det kan godt være lidt overvældende, også fordi jeg begyndte først at få karakterer fra 8. Klasse, og de betød ikke rigtig noget, men så fra 1.g så begyndte det virkelig at tælle. Også fordi jeg opdagede at jeg lige pludselig gik en tand ned i mine karakterer, og det var sådan lidt, ligesom et slag i ansigtet. Man troede man var god, men det indså man, at det var man slet ikke"* (Bilag 4)

Generelt beskriver alle de unge jeg har interviewet, hvordan hash kan bruges som et stof der fører tankerne væk fra hverdagens pres. Her beskriver David hvordan hash kan være afslappende:

David: *"Ja det føler jeg i hvert fald det er, og lige at kunne slappe af et par timer og så kan man gå i gang med tingene igen"* (Bilag 3)

Den samme forståelse beskriver Sissel også:

Sissel: *"Jeg kender en som har ekstremt svært ved at koncentrere sig og finde sig godt tilpas med alt det pres her der er med skolen. Og han bruger hash en del til, ligesom at berolige ham. Han har haft et misbrug, så det kom jo også for langt for ham. Men nu har han ligesom, altså jeg synes ikke det er en god idé, men han er gået i gang med at ryge det igen i mindre mængder, og for ham fungerer det åbenbart, sådan så han er mere beroliget"* (Bilag 4)

Hun beskriver altså her hvordan hash bruges til, at komme igennem nogle af de ting i hverdagen der kan være svært. På trods af gruppe to's mere negative holdning til hash end gruppe et, ses der stadig en forståelse for, at der er behov for en måde hvorpå man kan slappe af og komme gennem hverdagen. Der er endvidere en forståelse for, at den måde hvorpå man bedst gør det, er forskellig fra person til person, og at det for nogle er nødvendigt, at ryge hash. Her ses igen den svære grænse mellem et acceptabelt forbrug og et ikke-acceptabelt forbrug (Järvinen & Demant, 2010), eller som Signe Ravn skriver; om man er ansvarlig eller ikke-ansvarlig bruger. (Ravn, 2012) Når de unge på den måde bruger en diskurs der handler om, at hash bruges som "overlevelse" i skolen, har det stadig en positiv klang, og de kan se en mening med, at gøre det. På den måde kan de stadig distancere dem selv eller deres venner fra "de rigtige stofmisbrugere". Dermed bekræfter de unge også, at der er behov for et "pusterum" i den øgede individualisering og de øgede krav, og at hash kan være en del af dette pusterum, og dermed en af de sammenhænge det kan bruges i. Dette vil jeg gå nærmere ind i, i fjerde del af analysen.

Delkonklusion 2

De to grupper er nogenlunde enige om, at hash primært bruges som et socialt rusmiddel af de unge. Det er oftest til private fester eller i gruppesammenhænge unge først prøver det. Der er

endvidere bred enighed om, at så længe hash bruges som et socialt stof, så er det acceptabelt, og kan endda give status. Derimod kan et misbrug, i den forstand, at hvis en ung ryger det alene derhjemme, være stigmatiserende og havde den modsatte effekt. Der opstår derfor en svær balancegang imellem hvornår forbruget er med til at give status eller hvornår forbruget er stigmatiserende. Derudover ses hash for de unge også som et rusmiddel der kan være med til, at glemme dagligdagens krav og den øgede individualisering. Alle unge tilkendegiver presset over, at være ung og alle de valg der skal tages. De unge kan derfor godt forstå brugen af hash hvis det er for, at glemme det for en stund og få et pusterum.

Del 3

Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?

Som en del af forberedelsen på hvad de professionelle kan gøre for, at forebygge og skabe et mere nuanceret billede af hash blandt de unge på ungdomsuddannelserne i Haderslev Kommune, anses det relevant, at undersøge hvad der har indflydelse på de unges holdning. Dette spørgsmål er dels besvaret i første del af analysen, men vil besvares mere fyldestgørende i denne del af analysen.

Som indledning til denne del af analysen, vil jeg tage udgangspunkt i én af de observationer jeg gjorde mig da jeg var på vej hjem fra det andet interview, på den største skole.

Det var torsdag og klokken var cirka 13.30. Jeg gik ud af hovedindgangen mod parkeringspladsen. Da jeg gik ud af hovedindgangen gik der to unge drenge ud, som tydeligvis gik på skolen og havde pause. De tog, som det mest naturlige i verden, en joint frem hver og røg det helt åbenlyst som om det var en almindelig cigaret.

Denne episode gjorde normaliseringen af hash tydeligt og er også det jeg vil danne dette afsnit ud fra.

For som Akers beskriver i hans begreb om differential association, forekommer social læring mest i det sociale rum de unge befinder sig mest i. I dette tilfælde foregår der altså derved en helt tydelig social læring på et sted på skolen hvor alle elever befinder sig. Sissels citat, som også tidligere er brugt i en anden sammenhæng, anses derfor relevant for, at tydeliggøre hvordan denne sociale læring kan påvirke de unge. Denne form for læring foregår som en mere indirekte læring af informationer, og kan forstås ud fra Akers begreb om imitation. Dette er altså ikke en læring de unge selv er opmærksomme på, på samme måde som hvis de havde et undervisningsforløb om hash som en del af undervisningen.

Sissel: "Ja, og øh venner der har prøvet det. Altså jeg har ikke selv prøvet det, men jeg har hørt om fra mange hvordan det er. Og det er ikke sådan at jeg tænker, når de fortæller, at ej det skal jeg prøve, men det er heller ikke sådan at jeg tænker ej det lyder forfærdeligt" (Bilag 4)

Når man ser på min observation sammenholdt med Sissels beskrivelse, kan det altså forstås på den måde, at de unges information og viden om hash, stammer fra en indirekte påvirkning fra medstuderende eller venner. David fra den første gruppe beskriver stort set det samme i spørgsmålet om hvor de har deres viden om hash fra:

David: "Altså ved mig er det også mine venner. Mange af mine venner ryger det og dyrker det selv og så har jeg en i familien der også bruger det, altså for at slappe af når han er for stresset og sådan noget. Så det er mere den vej igennem jeg kender" (Bilag 3)

Derudover deler stort set alle eleverne, at den viden de får direkte stammer fra internettet og er noget de i mere eller mindre grad selv opsøger. Nogle gør det meget direkte ved, at gå ind på nyhedssider der decideret har mange artikler om euforiserende stoffer, mens andre bruger facebook og andre sociale medier, som springbræt til, at komme ind på nyhedssider der skriver om hash og andre rusmidler.

I forhold til det forebyggende aspekt og i forhold til, at være handlingsorienteret, er det relevant, at vide hvorvidt de unge får information fra deres lærere eller fra skolen om hash. Her danner der

sig et billede af, at de unges informationsniveau omkring rusmidler, falder i takt med, at de bliver ældre. Her taler den første gruppe om, hvordan de i folkeskolen havde et forløb om stoffer:

Mike: Ja, i 8. Klasse, i hvert fald i slutningen af folkeskolen, havde vi et forløb om stoffer, hvor vores lærer og professionelle kom ud og fortalte om oplevelser og det rene fakta. Øhm, det var nok oplysende, men det var ikke grænsesættende. Det var ikke sådan jeg tænke nu skal jeg ikke ud og prøve det. (Bilag 3)

Søren: Hvad hedder det, i 8. Skulle vi lave et forløb i Biologi om enten rusmidler, altså også kaffe og te, og så tror jeg muligvis der har været et indlæg i engelsk eller sådan noget, ikke sådan noget. (Bilag 3)

David: Det er, det er en lille del, man snakker kort om det i folkeskolen, men jeg synes ikke her på ungdomsuddannelsen at der er så meget om det synes jeg.

Clara: Det er mere om alkohol. (Bilag 3)

Der tegner sig altså et billede af, hvordan der på ungdomsuddannelserne er en mindre grad af oplysning, og hvordan den oplysning der er, mere drejer sig om alkohol. Her beskriver gruppe to, nogenlunde det samme, dog med den detalje, at rygning her forstås som et negativt rusmiddel.

Mads: Jeg tror, jeg ved ikke med vores generation, men hvis man nu opdragede med det, at man så, fordi jeg mindes ikke, at jeg havde specielt meget viden om hash før 8. Klasse, hvorimod rygning lige siden jeg kan huske, har været noget negativt. (Bilag 3)

Ud fra Birgitte Simonsens rapport "Hash – et pædagogisk problem", kan dette skift i informationen når de unge går fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne forstås ud fra, at unges forbrug af hash er en underliggende tavs viden, der ikke bliver talt om på ungdomsuddannelserne, da det kan være medvirkende til, at der opstår en stigmatisering af skolen. Det kan være svært for ungdomsuddannelserne, at finde balancen mellem kontrol på den

ene side og den rådgivende rolle på den anden side. Det kan altså forstås på den måde, at de to ungdomsuddannelserne i Haderslev undgår problemstillingerne omkring hash, i troen og håbet om, at skolen ikke får et ry og omdømme der er forbundet med hash. Der kan derudover opstå et dilemma i forhold til, hvem der har pligten til, at informere de unge. Er det kommunen eller er det skolens ansvar? Der findes ikke et klart svar på, hvad ungdomsuddannelserne er forpligtet til, i forhold til generel oplysning og forebyggelse blandt deres elever. I spørgsmålet om, hvordan de unge selv tror, at oplysning og undervisningsforløb om hash og stoffer vil have en påvirkning, er der overvejende positive tilkendegivelser. Her har gruppe to en samtale om hvordan et undervisningsforløb på ungdomsuddannelsen kan være med til, at give en mere nuanceret forståelse af hash og hvad det gør ved kroppen.

Moderator: *"Ja, okay. Øhm, så hvis vi nu forestiller os, at et forløb om hash ikke bare stoppede i 8. klasse eller hvornår det nu er, ville det så have en påvirkning på den viden man har om hvor skadeligt eller ikke-skadeligt det er? Eller ville det bare være en time man pjækker fra?"*

Sissel: *"Nej det tror jeg ikke"*

Jannie: *"Jeg tror faktisk der er mange der ville være lidt interesserede i hvad-"*

Sissel: *"Også fordi mange ville måske tænke, wow er det det her jeg går og fylder min krop med, sådan, jeg tror der er mange der sådan ikke ved hvad hash egentlig kan gøre ved kroppen"*

Følgende samtale bevidner, at de unge i denne gruppe har lyst til, at få fakta og den korrekte viden om emnet. Derudover kastes det sundhedsmæssige aspekt ind i billedet, da der er en øget bevidsthed om, at de gerne vil vide hvad de "fylder" i deres krop, på samme måde og i samme stil som det ses i resten af samfundet i forhold til sundhedskulturen der er vokset de seneste år. På samme måde beskriver gruppe et hvordan de kunne tænke sig mere oplysende viden om hash og stoffer, her beskriver de hvordan de synes det kunne være en god idé at gøre det via undervisningen:

Moderator: *"Okay. Tror I, hvis der nu var et forløb her på ungdomsuddannelsen, hvor man fokuserede på rusmidler, hash, tror I så det ville-"*

Clara: *"Hvis man havde det sådan i Biologi, Kemi, så tror jeg reelt set godt, for så kunne man jo se det."*

Jens: *"Altså nu har vi jo om smertestillende medicin, og der er jo noget af det hvor vi ligesom kan se, at selvom der er, deres funktion er den samme, så er nogle af dem skadelige for dig" (Bilag 3)*

Så på samme måde som i del et af analysen, har de unge en trang til, at blive oplyst og få sandfærdige oplysninger. Der kan dog opstå et dilemma i forhold til, at der helt klart ses en tendens til, at de unge ikke har brug for en grænsesættende og belærende samtale om hash, men derimod en neutral oplysning som de selv kan tage ind og danne deres egen holdninger ud fra. Dilemmaet består i, hvordan offentlige institutioner skal forholde sig til dette, da der kan opstå etiske dilemmaer hvis de ikke grænsesætter og gør diskursen omkring hash negativ, da hash jo netop befinder sig i et felt der er kriminelt. Der vil opstå et dilemma i forhold til, at de unge på den ene side har behov for den korrekte viden, mens de på den anden side risikerer, at skabe en mere positiv diskurs og holdning omkring hash, fordi de kan risikere, at de unge aktivt vælger, at deres holdning til hash skal være mere moderat.

Delkonklusion 3

Det kan konkluderes, at de unge får deres viden via en direkte læring, men også via en indirekte læring, såsom observation og imitation blandt de andre elever. Deres direkte læring stammer fra den trang de selv har til, at opsøge nyheder, viden og fakta. Der er dog også en stor vilje til, at få den direkte læring om emnet fra forældre og skolen. Denne læring forekommer dog ikke i det omfang som de unge selv mener er nødvendig for, at skabe sig sin egen holdning bygget på et faktisk og velbelyst grundlag. De unge mener selv, at de har behov for en faktisk, neutral og ikke-grænsesættende information, hvilket kan være en af grundene til, at der opstår et dilemma

for ungdomsuddannelserne i forhold til, hvordan de skal håndtere problemstillingen. Fælles for alle unge er også, at læring om hash ikke sker i så stort et omfang som læring om alkohol, og at det stopper efter folkeskolen. De unges viden om hash læres derfor i en blanding af observationer på skolen, deres venner og den oplysning de selv opsøger. Der ses derfor en manglende brik i forhold til deres viden, nemlig en offentlig, saglig debat og information om hvad hash egentlig er og hvad det gør ved kroppen, men også hvordan det påvirker gruppefællesskaber og identiteten. Kommunen kan på ingen måde hindre, at de unge selv opsøger viden og skal afprøve ting, men de kan være medvirkende til, at skabe et mere nuanceret billede, så de unge dermed har et bedre grundlag for, at skabe og danne deres holdninger.

Del 4

Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?

Jeg har valgt, at denne del af analysen skal starte med et citat fra Christian fra gruppe to, da den giver en god forståelse af den følelse de unge hver især har i forbindelse med ungdom, uddannelse og de udfordringer der følger med.

Christian: "Nå ja, det er værre at være ensom end at være skadet. Det gør mere ondt at være alene end at blive skadet. Sådan ser jeg på det" (Bilag 4)

Udtalelsen fra Christian beskriver præcist, hvordan et gruppetilhørsforhold er det vigtigste. Når det at være ensom er værre end at blive skadet, herunder at ryge hash eller gøre andre ting der potentielt kan skade en. En risikoadfærd, herunder at ryge hash, kan dermed blive en måde hvorpå de unge kan skabe et gruppefællesskab og være en del af den sociale norm der kan være skabt. Særligt gruppe to, nævner at der på deres skole er en social norm hvor det er normalt at ryge hash og hvor det giver status. Skolen har derudover et ry og en slags identitet, som "hippie-skolen" hvor det udefra anses som normalt at de unge ryger hash. De unge beskriver hvordan

denne identitet hurtigt kan overtages, særligt blandt de nyere elever, for at de dermed kan blive en del af det gruppefællesskab der er på skolen. Beck-Gernsheim beskriver hvordan de unges selv hele tiden er i bevægelse og at identiteten skifter efter omstændighederne, og kalder dette for *gør-det-selv-identiteten*. Når de unge lader sig påvirke af skolens ydre identitet og ry, kan det derfor forstås som et led i den proces de er i, hvor de skal finde sin egen identitet og hvor de kan tilpasse og skifte deres identitet afhængigt af omgivelserne og de sociale normer. (Beck & Beck-Gernsheim, 2002) Sissel fra gruppe to beskriver her hvordan "hippie-identiteten" bliver trukket ned over de nye elever:

Sissel: *"Jeg tror også sådan meget i Haderslev sådan, at vores skole er sådan nogle hippier hvor man sådan ryger hash, hvor xx er der de tager kokain-agtig, så jeg tror sådan at når man kommer op på xx og man snakker med folk der har gået heroppe, så får man lige med det samme sådan det der hippie noget ind"*

Moderator: *"Ja, så det er sådan en identitet der bare bliver-"*

Sissel: *"Ja, bliver kastet ned over en" (Bilag 4)*

Når de unge kommer fra folkeskolen, hvor de ikke på samme måde har været introduceret for hash, og hvor det primært har været alkohol der har spillet en rolle i ungdomslivet, kan denne "nye" risikoadfærd skabe en usikkerhed for de unge. Derudover kan den højere grad af individualisering på ungdomsuddannelsen skabe en usikkerhed og gøre, at de unge har et større behov for, at rykke sammen i grupper, uafhængigt af hvad der er grundlaget for fællesskabet. Her beskriver Jannie hvordan hun oplever forskellen fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen:

Jannie: *"Jeg tror også det er fordi det hurtigt, det bliver en del af ungdomskulturen, ikke fordi alle gør det, men det er en stor del. Jeg tror måske også at mange føler at det giver en fællesskabsfølelse, som du måske ikke havde behov for på samme måde på folkeskolen. Det kræver lidt mere her når man kommer på gymnasiet." (Bilag 4)*

De unge fra gruppe et, har en lidt anderledes forståelse af hvordan identitetsdannelsen kan være med til, at skabe risikoadfærd. De beskriver det ikke som et pres eller en måde hvorpå man kan blive en del af et gruppefællesskab, men derimod som en ting der skal afprøves, for at teste ens grænser, og fordi de føler det er nu tingene skal afprøves, inden det "virkelige" voksne liv begynder. Her beskriver Jens hvordan han stadig føler han kan opføre sig uansvarligt, fordi hans forældre, ifølge ham, stadig bærer en del af ansvaret. Han beskriver hvordan det, at ryge hash er på manges "bucketliste", altså en liste over ting der skal afprøves mens de er unge.

Jens: "Der er også mange der sætter det på den her bucketliste de sådan skal prøve før de bliver officielt voksne og før de ligesom er nødt til at tage ansvar for sine handlinger. For når man er i den her unge alder, så kan man godt se, at noget af ansvaret ligger måske stadig hos forældrene, så du kan stadig give dem skylden. Men når du bliver ældre er det ligesom kun din egen skyld. Og ja, det er ligesom, du skal prøve de her grænser, før du når op i en alder hvor du rent faktisk er nødt til at tage ansvar for dig selv" (Bilag 3)

David fortsætter dette og beskriver hvordan han har nogle grænser der skal prøves af, og at han skal nå til grænsen hvor det virkelig går galt, for på den måde at finde ud af hvor hans grænser går.

David: "Ja, man har nogle grænser som man skal prøve af, og som muligvis, man kan komme op til grænsen hvor det næsten går galt, hvor man virkelig lige skal tænke sig om og tilbage igen, for simpelthen at prøve grænserne helt af" (Bilag 3)

De to ovenstående citater kan forstås ud fra Terrie Moffitts teori, hvor hun beskriver hvordan de unge befinder sig i en disharmoni mellem biologien på ene side og de samfundsmæssige tendenser på den anden side. At bruge hash og afprøve grænser kan derved blive en måde hvorpå de unge kan imitere de voksnes adfærd, og en måde hvorpå de kan handle egenrådigt og selvstændigt og på den måde repræsentere et voksent liv. Ud fra Moffitts forståelse, kan Jens' citat forstås sådan, at forældrene stadig er en repræsentant for barndommen/ungdomslivet, hvorimod risikoadfærden som han snakker om, repræsenterer selvstændigheden og det voksne

liv. Så på den måde er han i en kløft mellem på den ene side at være et barn der bor hjemme og hvor forældrene bærer en del af ansvaret, mens han på den anden side kan handle egenrådigt og selvstændigt, hvilket han ifølge Moffitts teori, rent biologisk, vil have behov for. Både Jens og David har dog en positiv klang i deres beskrivelse af denne disharmoni, og anser det som en god mulighed for at få afprøvet nogle ting og grænser inden den "virkelige" voksne verden venter. De er derfor fuldt bevidste om, at de lige nu er i en periode som er famlende og usikker i forhold til hvem der har hvilke roller, og det ser de som en glimrende mulighed for, at afprøve forskellige former for risikoadfærd, herunder hash-brug. Når man forstår de unges udsagn ud fra Moffitts teori, får man derved en anden og mere positiv vinkel på unges hash-brug. Her ses de unge ikke som "ofre" for individualisering og høje krav, men derimod som unge der er i en fase hvor de har mulighed for at afprøve nogle ting og finde deres selv på den måde, inden den "virkelige" verden venter, hvor de blandt andet skal flytte hjemmefra og stå på helt egne ben. Dette syn deler særligt gruppe et, dog også med en blanding af, at de kan føle sig pressede over ungdomslivet og den øgede individualisering og de øgede krav de føler. Denne forståelse har gruppe to også i høj grad. De deler i den grad det pres over ungdomslivet som er beskrevet i afsnittet om ungdomslivet. Her beskriver Clara hvordan hun føler, at samfundets pres er med til at gøre, at flere unge ryger hash:

Clara: Det samfund der, der gør at vi hele tiden er stresset i gymnasiet, det tror jeg også er med til at gøre det. (Bilag 3)

Mads og David fortsætter denne beskrivelse hvor de, særligt føler et pres over fremtiden. Fremtidsplanen og det faktum, at de skal finde ud af hvad de vil når de er færdige på ungdomsuddannelsen, presser dem og giver dem en stor usikkerhed, som gør, at de har et behov for, at glemme tingene og lukke alt ude engang imellem. Dette beskriver de, kan gøres med flere ting. Blandt andet deres fritidsaktiviteter, men det kan også gøre ved, at tage i byen, drikke alkohol eller ryge hash.

Mads: "Personligt for mig, der er sociale medier og ja, det sociale, det er ikke et særligt stort pres for mig. Men det at tænke på hvad jeg skal i fremtiden, det er i hvert fald noget der har stresset

mig i lang tid indtil jeg så fandt ud af det, indtil jeg så fandt ud af hvad jeg så skulle. Altså da jeg fandt ud af at hvad jeg skulle, det var en stor lettelse for mig, for nu vidste jeg hvad jeg skulle de næste mange år.” (Bilag 3)

David: “Altså jeg kan også godt genkende det pres, altså du skal blive hurtigt færdig med dit uddannelsesforløb, du skal have børn hurtigt, og når du er færdig på universitetet, de vil gerne have at du er ung, men du skal have 20 års erfaring før du kan komme ind på noget rigtigt. Og det er det pres der hele tiden ligger på dig, du skal være ung, men have 20 års erfaring. Du skal bare kæmpe igennem.” (Bilag 3)

Disse bekymringer de unge allerede nu beskriver, og som i øvrigt er gennemgående blandt stort set alle de unge og i begge grupper, er bekymringer som ligger langt ude i fremtiden, og som de ikke har en indflydelse på nu. Når de unge dermed både beskriver hvordan de kæmper med, at finde deres identitet ved at afprøve grænser, men samtidig har store bekymringer for deres arbejdsliv, som højst sandsynligt ligger 5-7 år ude i fremtiden, giver det en forståelse for en tendens til, at glemme tingene og lukke det hele ude. Søren har dog, som den eneste, en anden holdning til samfundets krav og pres.

Søren: “Altså de prøver at ligge det på mig, men jeg har sådan sagt, fuck nej. Altså det er den eneste måde at undgå det her på, det er at sige whatever, jeg gider det ikke. Altså det bøvl der det gider jeg ikke, altså bare kigge på folk som om, jeg gider ikke den her diskussion, for jeg har absolut ingen ideer om hvad der skal ske efter det her” (Bilag 3)

Når Søren siger “de prøver at ligge det på mig”, skal det forstås som om, at omgivelserne og samfundet prøver at ligge presset på ham i forhold til fremtiden, uddannelsesvalg, karakterkrav, og så videre. Så selvom han siger, at han ikke gider det og at han undgår presset, anerkender han stadig, at presset er der. Ud fra hans beskrivelse, kan man derfor forstå det sådan, at alle unge som udgangspunkt mærker presset og kravene, og at hvis man skal komme udenom dem, må man tage et aktivt valg herom. Dog kan der sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt Søren i virkeligheden kommer udenom presset, når han har gjort sig så store overvejelser om det. Han

bliver også nødsaget til at være helt modsat, for at kunne undgå presset. Når han siger han ikke gider det, og han samtidig i situationen løfter op med armene som om han har givet op, kan det forstås som en måde hvorpå han i stedet for at blive presset, blot stopper alt. Så det for ham bliver "alt eller ingenting" i forhold til at forholde sig til hans fremtid. I gruppe to, er der, som tidligere skrevet, også en stor bekymring for fremtiden, her er det dog mere bekymringerne for deres liv her og nu, og hvordan det kan have en påvirkning på fremtiden, der fylder. Følgende samtale giver en god beskrivelse af de bekymringer de har:

Moderator: Okay, ja. Så føler I jer også nogle gange pressede over jeres liv?

Alle: Ja.

Christian: En gang imellem. Jeg har sådan, det er ikke sådan altid, men engang imellem.

Moderator: Nej okay, hvordan er det i forhold til, er det i forhold til nu og her eller fremtiden?

Sissel: Begge dele, jeg har det sådan lidt, hvis man ikke klarer sig godt nu og her, hvordan skal man så få en god fremtid.

Jens: Også bare det, at alt afhænger af karakterer. Årskarakterer, eksamenskarakterer, du skal være god i skolen, du skal kunne følge med.

Sissel: Ja.

Pia: Og forventninger fra familien.

Sissel: Altså jeg tror også man er sin egen værste fjende agtig, fordi man har en forventning om, at de har en forventning om at man er således sådan, så man forventer reelt set mere af sig selv end folk omkring reelt gør, så bliver man bare ved med at presse sig selv. (Bilag 4)

Der ligger altså en kæmpe frihed for de unge på den ene side, de har muligheden for, at skabe deres eget liv og i princippet kan de forme deres egen fremtid. Samtidig er det en mulighed og et pres de aldrig kan blive fri fra og som ligger som nogle valg og en frihed de aldrig kan frigøre sig fra. (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen, & Sørensen, 2009) Der er ikke på samme måde mulighed for, at de unge kan følge strømmen, som eksempelvis deres bedsteforældre eller forældre har gjort. Den øgede individualisering gør, at de unges liv er fuldstændigt individuelle, der er så mange forskellige valg, som gør, at alle de unges liv er meget forskellige. Allerede efter det første halve år på deres uddannelse, skal de vælge deres studieretning, som kan være med til, at definere deres fremtid og muligheder på fremtidige videregående uddannelser eller på arbejdsmarkedet. På den måde, må de i en tidlig alder være klar over hvilken retning deres liv skal tage. Dermed kan de ikke på samme måde finde en fællesskabsfølelse, da alle valg er fuldstændig individuelle. Det kan derfor forstås sådan, at de unge har et stort behov for, at være konforme i deres sociale liv. De har et behov for, at passe ind i de sociale normer og ikke skille sig ud fra mængden. Som Christian siger i det første citat i dette afsnit, er det bedre at gøre skade på sig selv, end at være ensom. I den beskrivelse, ligger der en forståelse af, at det trods alt er bedre at have et fællesskab, selvom fællesskabet handler om noget der kan indebære en risiko, end intet fællesskab at have, og dermed ikke være en del af den sociale norm. Der er dermed et stort behov for, at være en af de "seje" og omgås de "seje" personer, for at få det perfekte image. Sissel beskriver hvordan nye klasser arver holdningerne og gør alt for, at være "en af de seje".

Sissel: "Ja. Det tror jeg helt bestemt. For så snart der kommer en ny 1.g klasse ind på skolen og finder ud af, at de seje ryger hash, så tænker de, nå det skal vi også."

Mads: "De arver holdningerne."

Sissel: "og på den måde så fortsætter det ligesom bare." (Bilag 4)

Delkonklusion 4

Det kan konkluderes, at ungdomslivet generelt har en stor påvirkning på de unges dannelse af holdninger, og at hash kan bruges som en reaktion på de bekymringer der findes i forbindelse med ungdommen. Ifølge de unge fra mine interviews, bruges hash som en måde hvorpå der kan skubbes til grænser, for på den måde, at finde en identitet og finde ud af hvor langt de unge kan skubbe til grænserne før det går galt. Så de prøver at nå grænsen, hvilket er med til at give status. Dog giver det derimod absolut ingen status, tværtimod, såfremt de ikke selv kan finde grænsen og går over den. Hvis de går over grænsen risikerer de en stigmatiserende og dømmende omtale. De unge fortæller, at de bruger denne ungdomsperiode, hvor de hverken er børn eller voksne, og hvor deres forældre stadig har en del ansvar for dem, som en periode hvor de kan afprøve risikoadfærd, herunder hash. For fælles for dem alle er, at de tager voksenlivet meget alvorligt, og de har store bekymringer om hvordan de skal klare sig i skolen for, at have de bedste forudsætninger i fremtiden. De unge ligger et konstant pres på dem selv, og har høje forventninger til karakterer, gennemsnit og planer for fremtiden, samtidig med, at de vil have et godt socialt liv og være "en af de seje". Dette konstante pres gør, at de engang imellem kan have behov for at "skeje" ud og glemme hverdagens problemer. Det gør samtidig, at der er et endnu større behov for, at finde en fællesskabsfølelse uden for skolens pres. Fællesskabsfølelsen skal findes om noget, hvilket for nogle kan være hash, og hvis "de seje" på skolerne ryger hash, kan det hurtigt blive en ond cirkel, og skolernes ry kan dermed blive en selvopfyldende profeti. Derudover kan nye elever på skolerne hurtigt påtage sig det ry og omdømme som skolen har ude i byen. Eksempelvis har den ene skole et ry som "hippie-skolen" hvor der ryges hash, denne identitet kan nemt overtages af nye elever, for på den måde, at lette identitetsarbejdet, som i forvejen er svært i overgangen fra folkeskolen.

Del 5

Hvordan kan den teoretiske og empiriske viden bruges forebyggende i Haderslev Kommune?

For at få en mere handlingsorienteret vinkel på de fire ovenstående delanalyser, har jeg valgt, at præsentere mine fund for fire fagfolk fra Haderslev Kommune. De blev bedt om, at reflektere over mine delanalyser, for derefter at give et bud på hvordan man i Haderslev Kommune fremover kan arbejde oplysende/forebyggende i forhold til brugen og holdningerne til hash.

Haderslev Kommune har umiddelbart ingen foranstaltninger der arbejder forebyggende på ungdomsuddannelserne lige nu. Indsatsen er mere indgribende. Deltagerne var meget optagede af, at de unge selv opsøger meget viden om hash, men deres oplevelse er, at de ikke er kritiske nok i forhold til hvilke kilder de har deres viden fra. Her beskriver to af deltagerne hvordan de oplever, at de unge ikke er kritiske nok:

"Men de er kritiske, men ikke kildekritiske. De kan gå ind og se film og læse ting, men de er ikke kritiske på det de ser og hører. Det påvirker dem ikke, så spørgsmålet er, hvad påvirker dem så?"

(Bilag 5)

"Jeg tænker rigtig meget, at når de søger deres information, det er ikke, hvad skal man sige, på de sider hvor jeg som misbrugsbehandler ville gå ind og anbefale dem at sige, kunne jeg ikke forestille mig. De ting de tænker og fortæller mig, der tænker jeg, hm gad vist hvor de har den viden fra. Så når jeg fortæller dem over nogle af konsekvenserne, så er der mange af dem der bliver overrasket, bare desværre ikke så overrasket, at de tænker at "nå så skal jeg nok ikke ryge mere". Så kildekritiske er de ikke nej." (Bilag 5)

Der er altså en fælles forståelse for, at der hvor man særligt kan arbejde med de unge i forhold til, at nuancere deres holdninger og viden om hash, er ved at skærpe deres kritiske sans. Der er en enighed om, at de unge er unge og har behov for, at afprøve nogle ting, men samtidig må de få en forståelse af, at der er forskel på de steder de får deres viden fra. Dette ville være et af de steder kommunen ville have mulighed for, at påvirke de unges holdninger uden, at lave en ensporet tale om, at de ikke må ryge hash. Her kommer en af deltagerne frem til, at den måde man hidtil har arbejdet forebyggende på, i andre situationer, nok er for gammeldags for de unge:

"(..) altså det er nok også lidt gammeldags det der med, at en skal stille sig op og fortælle om hvordan det er, også fordi, at det er jo ikke sort-hvidt. Så det der med, at man får lov til at debattere nogle nuancer, så man ser hvad der godt ved det og hvad der er uhensigtsmæssigt."

(Bilag 5)

Der var generelt enighed blandt fagfolkene om, at det er vigtigt, at de unge kan få skabt et rum hvor der er plads og rum til, at de kan debattere og reflektere over deres holdninger til hash, uanset om de er negative eller positive. På den måde får de unge mulighed for, at tage stilling til og skabe deres egen holdning inden de står i en situation hvor de bliver tilbudt hash, eller hvor deres venner ryger hash. På den måde kan de skabe det bedste udgangspunkt for, at de unge får nuancerede holdninger og får en viden om, at være kildekritiske over for det de læser, hører og ser. De er enige om, at dette rum må være i skolen, da det er her rammerne er, og der det er muligt, at skabe debatten som en del af undervisningen.

"Man skal have skabt et rum, og hvor kan man ellers gøre det hvis ikke det er i undervisningen? Så få skabt et rum hvor man får skabt noget viden og fakta og så simpelthen kan debattere om det, altså det kan man ikke gøre andre steder end i skolen tænker jeg." (Bilag 5)

Derudover er alle fagfolk enige om, at der allerede fra folkeskolen skal dannes en kultur, hvor emnet ikke er tabuiseret og hvor de unge kan udvikle deres holdninger på baggrund af korrekt viden og fakta. Der er generelt enighed om, at forebyggelsen og oplysningen skal turde arbejdes med allerede i overbygningen i folkeskolen, på samme måde som alkohol. Så der på den måde bliver skabt en genkendelighed i det, at snakke om holdninger og refleksioner hele vejen fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne. Dilemmaet for kommunen ligger i det faktum, at skolerne er kommunale hvorimod ungdomsuddannelserne er statslige. De kan derfor ikke på samme måde få indflydelse på ungdomsuddannelserne på samme måde som de kan på folkeskolerne i kommunen. Det kræver dermed et større samarbejde og velvillighed fra ungdomsuddannelserne til, at skabe rum i undervisningen til refleksion og debat. Et af argumenterne for, at oplysningen om hash til de unge allerede skal starte før ungdomsuddannelsen er også, at de unges holdninger skal formes før de har erfaringer med det.

"Jeg mener også det er vigtigt, at skal ske før ungdomsuddannelsen, at man tør italesætte andet end alkohol. Fordi jeg tror nogle gange det kan være svært på ungdomsuddannelserne, der vil de altid holde deres ven/veninde, som ikke er endt dårligt, op imod fakta." (Bilag 5)

Ovenfor argumenteres der for, at når først de unge har oplevet hvordan hash på nogle ikke gør skade, tværtimod, er det for sent at oplyse dem og give dem den korrekte fakta, da de så vil være svære, at påvirke. Alle fagfolk er som sagt også meget optagede af, at oplysningen skal ske via undervisningen, og altså ikke som enkelt dage med rå fakta og oplysning. Drømmescenariet ville være, hvis rusmidler, herunder hash, kunne implementeres i undervisningen. Så der på den måde ville være forløb i både kemi, biologi, samfundsfag, psykologi og andre relevante fag. På den måde ville de unge få viden og få skabt deres holdninger ud fra flere forskellige vinkler, og kunne dermed få grundlaget for, at skabe en nuanceret holdning på baggrund af flere forskellige dimensioner.

"Jamen forslaget er vel, at man allerede starter i folkeskolen. Der kan vi lidt bedre beslutte, at det skal være en del undervisningen, da det er kommunalt. Hvor det på ungdomsuddannelserne er statsligt, hvor vi kun kan motivere dem til, at prøve at samarbejde med os. Vi vil gerne skabe den der, altså fjerne tabuet, så det er legalt at snakke om det. Så de allerede der trænes til at forholde sig til det. For jeg tror ikke det skal være rent oplysning, men netop sørge for, at det bliver en del af undervisningen, at snakke om det." (Bilag 5)

"Det kan jo både være samfundsfag og biologi. For det er jo et samfundsproblem." (Bilag 5)

Derudover beskrives det, at der i andre sammenhænge, eksempelvis med alkohol, er god erfaring med, at inddrage forældrene. Dette er særligt en ting der kan gøres i folkeskolen, da der ikke på samme måde er forældreinddragelse på ungdomsuddannelserne og fordi en del af eleverne er over 18. Dog er tankegangen, at såfremt forældrene kan inddrages i debatten og refleksionerne om hash allerede i folkeskolen, vil der være større grundlag for, at de derhjemme taler åbent om det, hvilket igen kan skabe en større nuancering for de unge. Dette hænger i fin tråd med de

unges beskrivelser af hvordan forældrene egentlig har en stor betydning i forhold til deres holdninger til hash. De beskriver dog også, hvordan forældrenes holdning ikke har samme betydning på ungdomsuddannelsen som de havde da de var yngre. Så for, at arbejde mere forebyggende, frem for indgribende, vil det give mening, at inddrage forældrene allerede i folkeskolen, på samme måde som man nu gør med alkoholkontrakter.

"Jeg synes jo vi skal have forældrene i spil, de kender kun en løftet pegefinger, for mange af dem kender slet ikke til hash, og derfor bliver det lidt tabubelagt, så derfor bliver det sådan lidt "det må du ikke, det er farligt", i stedet for, at snakke om det og alle får en fælles forståelse for det i familien, for alkohol det kender de, og det kan vi sætte grænser for, for der kender de nogenlunde mængderne. Men at få forældrene med også-" (Bilag 5)

"Og også få forældrene til at sidde med deres unge mennesker foran en computer og søge nogle informationer, i stedet for, at det bliver et tabu, det hjælper jo altså ikke noget. Karl Peter lader altså ikke være med at ryge hash bare fordi du siger han ikke må. " (Bilag 5)

Et af de dilemmaer der potentielt kunne opstå i arbejdet med forebyggende initiativer mod hash på den måde de unge efterspørger og den måde fagfolkene ønsker det på er, at hash er ulovligt og der dermed kan opstå etiske dilemmaer. Ifølge ovenstående analyser ville den mest optimale oplysning være, stærkt inspireret af alkoholdebatten, hvor debatten mere handler om hvor meget alkohol de unge kan drikke og hvor stærkt det er. For ifølge de unge og de fire fagfolk, vil et forbud ingen forskel gøre, men det vil en oplysende og realistisk debat derimod være. Dilemmaet består dog i, at hash er et ulovligt rusmiddel. Til dette dilemma svarer fagfolkene følgende:

"(..) for vi kan jo ikke lukke øjnene for, jeg tillader mig, at kalde det et problem blandt unge, set fra vores synspunkt i hvert fald, at vi, uanset om det er ulovligt, så bliver vi nødt til at tale om det, italesætte det, som om det var et lovligt rusmiddel altså."

"Der er jeg helt enig, det skal vi ikke lade os begrænse af, tværtimod."

“Det forsvinder ikke, selvom vi ikke taler om det.”

“Men jeg tænker stadigvæk også, at hvis vi skal nå ind til dem, altså det skal ikke være fordi det er kriminelt eller ulovligt, at man ikke skal kunne snakke om det, men man er nok nødt til, at snakke om det på en anden måde. For det er vigtigt for de unge, at man tør snakke med dem, på samme måde som man tør snakke om negative bivirkninger ved alkohol, og sammenligne det med de negative bivirkninger ved hash. For de vil gerne diskutere det.”

“Det behøver faktisk slet ikke, at være et issue, at det er kriminelt. Det er slet ikke det vi skal slå på.” (Bilag 5)

Et af forslagene fra fagfolkene var endvidere, at der på skolen sidder en misbrugsbehandler, så de unge har mulighed for, at have den daglige kontakt med dem og for på den måde, at nedbryde et tabu. Det kan nemlig være et stort tabu for de unge, at gå ind på et misbrugscenter, hvilket en lokal misbrugsbehandler der sidder på skolen nogle gange i ugen kunne være med til, at nedbryde. Derudover hægter fagfolkene sig ved, at hash ifølge de unge kan være et symptom og en risikoadfærd på, at de er presset og stressede på uddannelsen, hvilket kan være et endnu større tabu end hashen i sig selv. Således siger en af fagfolkene:

“Og det er jo de ting der skal italesættes. De der fund du finder frem til, at fordi man prøver, at finde det der frirum, fordi man føler et pres, er måske også de ting vi skal snakke om. At man føler sig lidt presset, er måske lidt sårbart. Svært at være ærlig omkring det, fordi man gerne vil have styr på det hele, og man kan se på de andre, at de måske klarer sig godt og ser godt ud på instagram. Men det der med, at kunne snakke om, at jeg bruger det simpelthen pga. det her, kunne vi så måske erstatte det med noget andet? Så selvfølgelig har de brug for det der frirum, men det skal bare ikke være ved, at man tager et illegalt rusmiddel som gør, at man får en plet på straffeattesten. Men hvordan man så får skabt det?” (Bilag 5)

Delkonklusion 5

De fire fagfolk er alle enige om, at måden hvorpå der hidtil er blevet arbejdet forebyggende i forhold til unges hash-brug, enten er for indgribende altså for sent i forløbet, eller er for gammeldags i forhold til, at det er envejskommunikation, hvor de unge ikke selv får lov til, at reflektere. Der er derfor bred enighed om, at der skal arbejdes mere med, at implementere rum for debat og refleksion allerede i folkeskolen, og at dette forum skal følge de unge hele vejen op igennem ungdomsuddannelserne. Der er på den måde hele tiden mulighed for, at skabe nye holdninger og gøre de unges grundlag for deres holdninger så nuanceret som overhovedet muligt. Udover debat og rum for refleksion for de unge, anses forældreinddragelsen ydermere vigtig. På samme måde som forældrene i dag inddrages i alkoholdebatten tidligt, foreslår fagfolkene, at de tidligt inddrages i diskussionen om hash. På den måde kan de også få den nødvendige viden, så de har det bedste grundlag for, at tale med deres børn om stoffet. Fælles er, at fagfolkene mener, at hash ikke skal være et tabu, men derimod et stof der kan diskuteres neutralt og frit. Derudover foreslog de fire fagfolk, at misbrugscenteret blev en større og mere integreret del af ungdomsuddannelserne, eksempelvis ved at have en fast misbrugskonsulent tilknyttet den enkelte skole.

Diskussion

I dette afsnit vil jeg diskutere specialets resultater sammenholdt med tidligere forsknings resultater. Derudover vil jeg diskutere straffens betydning for unges normalisering, den valgte teori, den valgte metode og min egen forforståelse.

Specialets resultater sammenholdt med tidligere forskning

Samlet set, ses en stor del af min analyse, at bekræfte den eksisterende forskning jeg har udvalgt som grundlag for dette speciale. I tidligere forskning er det beskrevet, at unge særligt bruger hash i sociale sammenhænge, hvilket også er gennemgående for mine informanternes udsagn. Derudover beskrives det, at hash bruges til, at komme igennem en travl og stresset hverdag, hvor individualisering og øgede krav står helt centralt. Særligt kan Mads Uffe Pedersens beskrivelser ses i de unges udsagn, i forhold til hvordan de beskriver, at de har brug for et pusterum og en pause fra det konventionelle samfund. (Pedersen, 2005) Der hvor min empiri adskiller sig lidt, men stadig har en sammenhæng med den eksisterende forskning, er i distinktionen mellem forbrug og misbrug og i deres neutralisering af hash. I tidligere forskning skrives der meget om, at der skelnes mellem "soft drugs" og "hard drugs", hvor hash altså er en del af "soft drugs". (Fletcher, Bonell, Sorhaindo, & Rhodes, 2008) På den måde kan hash neutraliseres og distanceres fra andre hårdere stoffer. I min empiri bruges andre stoffer ikke som målestok og som en måde hvorpå hash kan neutraliseres. Den eneste måde hvorpå de unge snakkede om andre stoffer, var via min øvelse hvor jeg bad dem tage stilling til hash i forhold til andre rusmidler. Så ud fra min empiri, har de unge ikke behov for, at distancere hash fra andre hårdere stoffer for, at neutralisere det. Måden hvorpå de neutraliserer det, er nærmere ved, at skelne mellem forbrug og misbrug. Forbruget kan sættes op mod misbruget på samme måde som "soft drugs" sættes op mod "hard drugs", for at neutralisere det mindre forbrug der selv kan styres. Derudover neutraliserer/legaliserer de unge et forbrug ved, at anvende ungdomslivets udfordringer som baggrund for det. Der er en udpræget forståelse for, at hvis en ung føler sig presset i sit liv, som følge af studiet, fritidsliv, familie eller venner, så er hash én af de ting der er okay, at anvende for, at blive afslappet og for at komme igennem hverdagen. På den måde anvendes

neutraliseringsteknikkerne i min empiri, dog på en anderledes måde end det der har vist sig i den eksisterende forskning.

Straf?

Et tema der, ud fra min empiri, har vist sig, er straf og straffens virkning. I spørgsmålet om hvorvidt fagfolkene mener der skal tages hensyn til, at hash er ulovligt, når de vejleder de unge, mente de ikke, at det skulle have en betydning. Dette hænger derudover i tråd med Erickson og Hathaways artikel. De mener nemlig ikke, at hash kan lovgives væk og at loven på den måde er kontraproduktiv. De mener der skal laves lovgivning der reducerer brugen af hash, frem for, at straffe de unge. (Erickson & Hathaway, 2009) De unge selv siger også, at politiet og straffen ikke har en skræmmende effekt. De tænker ikke over, at hash er ulovligt, og har aldrig set det have en konsekvens. Når vi straffer i Danmark ses der flere formål, som både er rettet mod den individuelle, samfundet og den almene befolkning. Ét af formålene med at straffe er almenpræventivt, hvilket betyder, at man fremover vil forhindre andre i at begå samme kriminalitet. Det kan eksempelvis forhindres via afskrækkelse. Denne afskrækkelse kan ske ved, at folk ser, at andre bliver straffet, altså at politiet markerer grænsen mellem hvad der er lovligt og ikke-lovligt. På den måde vil andre, ifølge straffeteorien, blive så skræmte, at de ikke selv begår kriminalitet. (Clausen, 2013) Så hvordan kan det være, at den afskrækkende effekt, som loven og straffen for besiddelse af hash er, ikke virker bedre? Hvorfor har hverken de unge eller fagfolkene den samme respekt for lovgivningen når det handler om hash modsat den respekt jeg forestiller mig de har for andre dele af lovgivningen? Er straffen for lav? Eller er hash blandt unge ikke prioriteret hos politiet? Man kunne forestille sig, at en ekstrem hård dom for besiddelse af hash ville have en præventiv effekt. Det kræver dog, en enighed om hvad samfundet egentlig mener om hash. Er det så skadeligt, at det skal straffes meget hårdere? Eller er det måske ikke nær så skadeligt, så man måske i stedet burde ændre lovgivningen så den nærmere havde en skadesreducerende effekt frem for en straffende tilgang, på samme måde som Hathaway og Erickson beskriver. (Erickson & Hathaway, 2009) For ifølge min empiri, har lovgivningen ikke den tilsigtede præventive effekt hos de unge.

Teorivalg

Som forlængelse af afsnittet hvor straffeteori kort nævnes, anses det relevant, at diskutere hvorvidt mit teoretiske valg har været frugtbart for mit speciale, samt hvor min teori har haft sine begrænsninger. Mine teoretiske valg er udvalgt efter jeg har lavet mine litteratursøgninger og fundet frem til den eksisterende forskning jeg fandt relevant. Mit teorivalg er derfor stærkt inspireret af, de teorier der i forvejen er brugt, særligt neutraliseringsteknikkerne. Dette har haft den konsekvens, at dele af min analyse kan minde meget om noget af det der i forvejen er fundet frem til i andre studier. Ifølge Karl Popper vil en teori aldrig være endegyldigt bevist, lige meget hvor mange gange den bekræftes af observationer. Et klassisk eksempel på dette, er en person der aldrig har set andet end hvide svaner, og på baggrund af dette formulerer den hypotese, at alle svaner er hvide, selvom der også findes sorte svaner. (Chalmers, 2004) Så ulempen, ifølge Karl Popper, er at jeg har anlagt et for ensrettet teoretisk synspunkt og har lukket øjnene for "de sorte svaner".

Dog mener jeg, at det der er særligt ved netop dette speciale, er kombinationen af teorier. I flere andre studier anlægges der oftest kun ét teoretisk syn, hvorimod jeg i mit speciale har stræbet efter, at skabe flere forskellige teoretiske syn, for på den måde, at skabe et helhedsorienteret billede, af en verden der ikke er sort-hvid. Undervejs har der dog vist sig en vinkel, som de valgte teorier ikke har taget højde for. De valgte teorier tager udgangspunkt i, at begrunde hvorfor unge ryger hash. Hvad enten det er via den sociale læring, en udviklingsmæssig disharmoni eller ungdomslivets udfordringer, tager de alle afsæt i et forklarende perspektiv. Den nye vinkel der har vist sig, der handler om de unges eget valg af deres holdning på baggrund af en bred viden, kan ikke forstås ud fra valgte teorier. Havde jeg forudset den vinkel på specialet, ville det have været relevant at medbringe andre teorier, blandt andet straffeteori som beskrevet ovenfor.

Metodevalg

Mit valg af metode, altså fokusgruppeinterviews, skete på baggrund af, at jeg ønskede en gruppe af unges holdninger til hash og jeg ønskede, at frembringe deres interne samtaler, diskussioner og refleksioner om emnet. Jeg kunne også have valgt, at lave enkeltmandsinterviews. På den

måde kunne jeg måske have fået mere ærlige interviews, hvor de unge ikke blev påvirket af de andre unge i gruppen, og udelukkende kom med deres egne holdninger. Det ville dog ikke være den afspejling af virkeligheden som jeg ønskede at opnå så vidt muligt. I virkeligheden dannes de unges holdninger i samspil med deres venner og de andre unge på skolen, så det ville ikke være realistisk, at tale med dem enkeltvis om deres holdninger til hash. Derudover kunne jeg også risikere, at jeg ikke ville få så mange forskellige holdninger og nuancer frem, da der ikke ville være den samme dynamik som hvis der var flere unge. Derudover kunne det have været relevant, at foretage de samme interviews med unge fra folkeskolen, for på den måde at kunne lave en komparativ analyse. Derved kunne det måske fremgå tydeligere hvad det egentlig er der sker i overgangen. Dog er dette udeladt grundet tidsmangel.

Min egen forforståelse?

På baggrund af mit videnskabsteoretiske ståsted, hermeneutikken, har jeg fra starten været opmærksom på mine egne forforståelser om emnet. I starten af specialet har jeg skrevet, at det var vigtigt, at være opmærksom på mine forforståelser, da de kunne ændre sig undervejs. Mine forforståelser inden specialet står beskrevet under afsnittet om metodisk refleksion, men her kan det læses, at min egen personlige holdning til hash var udpræget negativ. Samtidig skriver jeg, at jeg fra starten ville være meget opmærksom på, at ligge mine forforståelser bag mig, for på den måde, at være åben og nysgerrig i alle interviews. Dette er jeg lykkedes med, endda så meget, at mine egne forståelser for emnet har ændret sig markant. Dette har selvfølgelig været en længerevarende proces, men overordnet kan det siges, at mine holdninger, har ændret sig i retningen af de unges, så jeg dermed heller ikke ser på hash så sort-hvidt længere. Jeg har fået øjnene op for det større og mere komplekse billede hash er en del af, og at der kan være flere nuancer. Derudover er jeg blevet meget overrasket over, de unges bevidsthed om hash, men også om deres bevidsthed om deres eget liv og fremtid generelt.

Mine ændrede forforståelser kan gøre, at min vinkel har ændret sig undervejs i opgaven, da det jo, ifølge hermeneutikken, ikke er muligt, at sætte parentes om sine egne forforståelser, hvorfor det derfor anses relevant hele tiden, at være opmærksom på dem.

Konklusion

I specialets indledende del, startede jeg med, at beskrive den undersøgelse som specialets problemfelt udspringer fra, nemlig Ungeprofilundersøgelsen 2017, som jeg foretog i Haderslev Kommune i min praktik på 3. semester. Denne undersøgelse viste, at de unges holdning til hash ændrer sig i overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen, så de på ungdomsuddannelsen har en mere positiv holdning til rusmidlet. Ud fra dette, satte jeg mig for, at undersøge denne holdningsændring med en kvalitativ tilgang, via de unges egne fortællinger. Med afsæt i dette, lyder min problemformulering således:

Hvilke forhold påvirker de unges holdning til hash på ungdomsuddannelserne i Haderslev og hvordan kan dette bruges i det forebyggende arbejde i Haderslev Kommune?

Jeg valgte, at foretage to fokusgruppeinterviews med fem unge i hver, fra to forskellige ungdomsuddannelser i byen. Derudover ville jeg gerne distancere mig fra eksisterende forskning ved, at have en mere handlingsorienteret og lokal vinkel på mine resultater, for på den måde, at give specialet mening og gøre det brugbart for mine samarbejdspartnere i Haderslev Kommune. Derfor har jeg i specialets slutning foretaget endnu et fokusgruppeinterview med fire fagfolk fra Haderslev Kommune, som fik lov til, at reflektere og kommentere på mine resultater, for derefter, at komme med bud på, hvilke konkrete initiativer der kunne foretages for, at gøre de unges holdning til hash mere nuanceret. Min undersøgelse har taget sit afsæt i den adaptive tilgang, som betyder, at jeg på den ene side har orienteret mig i eksisterende forskning og teori inden udførelsen af mine interviews, men at jeg på den anden side også har været åben for, at min empiri kunne åbne op for ny viden og andre teoretiske udgangspunkter. Mit formål har ikke været, at få den objektive sandhed, men derimod de unges subjektive forståelse og beskrivelse af hash. Heraf har mit videnskabsteoretiske ideal derfor taget udgangspunkt i hermeneutikken. Min analyse har taget udgangspunkt i den eksisterende forskning, som danner tre spor, nemlig *neutralisering, socialisering og identitetsdannelse og normalisering*. Derudover består mit teoretiske afsæt af henholdsvis *et samlet afsnit om ungdomsliv, social læringsteori, udviklingsteori og neutraliseringsteknikker*.

Projektets fund og konklusioner

I analysen af min empiri, er der fundet flere forskellige fund. For det første er det tydeligt, at der sker en normalisering og glorificering af hash når de unge taler om det. Den ene gruppe anser nærmest hash som et naturprodukt, mens den anden gruppe anser hash som værende lige så skadeligt som alkohol, men mindre skadeligt end almindelige cigaretter. Begge grupper bruger glorificeringen som en måde hvorpå de kan legitimere deres eget eller andres forbrug. Der beskrives endvidere fra begge grupper, hvordan et forbrug kan give status, hvorimod et misbrug kan medføre skam og stigmatisering. Status og stigmatisering ligger derfor lige op af hinanden og grænsen imellem de to er hårfin. Dette fund kan dog også anskues på en anderledes måde. Det kan forstås sådan, at de unge ikke prøver, at neutralisere deres handlinger, men at de derimod er velvidende om konsekvenserne, både de negative og positive, og derfra har truffet et aktivt valg i forhold til deres holdninger til hash. De unge beskriver hvordan de opsøger deres viden flere forskellige steder og hvordan de er velvidende om de nyeste statistikker og viden indenfor området. Dog beskriver begge grupper også, hvordan de føler de har behov for endnu mere viden, særligt fra skolens og forældrenes side. Det kan derfor konkluderes, at de unge har en stor lyst til, at få viden fra flere forskellige sider, og at dette endvidere anses som en vigtig del af deres holdningsdannelse, for at gøre grundlaget for deres holdninger så nuanceret som muligt. Det kan nemlig konkluderes, at de unge primært får deres viden om hash fra internettet, andre unge samt via observation og imitation. Imitationen sker både fra andre unge på skolen, men også via film, musik og tv-serier. Her forstås imitation ikke ved, at det er en direkte imitation, men at det derimod er et led i normaliseringen af hash. Et andet spor der særligt har trådt frem i min analyse af empirien, er ungdomslivets udfordringer og hvordan det har en konsekvens for de unges brug af hash. Ungdomslivets udfordringer, som alle de unge kan nikke genkendende til, er med til, at de unge har en forståelse for, hvorfor nogle unge kan have behov for, at bruge hash til at koble af og til at komme igennem hverdagens stress. På den måde kan det konkluderes, at ungdomslivets udfordringer er en vigtig brik i forståelsen af hvorfor hash bliver mere normaliseret jo ældre de unge bliver og jo større pres der bliver lagt på dem. Derudover anvendes hash primært i sociale sammenhænge og dette gør, at brug af hash ofte hænger sammen med et stort netværk, hvorfor det er med til, at give status og bane vejen til et godt og stort socialt netværk,

hvilket er meget vigtigt for de unge. Helt lokalt for ungdomsuddannelserne i Haderslev Kommune, ses der endvidere forskellige identiteter for hver skole, som er dybt forankret flere år tilbage. Én skole ses som "hippie-skolen" hvor de ryger hash og en anden skole ses som en skole hvor de tager meget kokain. Det ses hvordan nye elever nemt og hurtigt kan overtage disse identiteter, og skolens identitet kan hurtigt blive en kollektiv identitet hvor alle elever skæres over en kam.

Samlet set kan det konkluderes, at normaliseringen af hash på ungdomsuddannelserne i Haderslev Kommune kan forstås ud fra flere forskellige vinkler og at normaliseringen er en kompleks proces. Dog ses to spor, som på en måde passer sammen, men på den anden side også modsiger hinanden. Det ene spor handler om, at de unge selv opsøger viden og derfra aktivt har dannet deres holdninger. Mens det andet spor handler om, at de unge lever et presset liv og indirekte mærker den øgede individualisering i samfundet, og deraf har et ekstra stort behov for, at være en del af et større gruppefællesskab og glemme hverdagen. Heraf øges brugen af forskellige rusmidler, herunder hash, og denne øgning gør dermed, at hash bliver mere normalt på skolen. Denne normalisering imiterer andre unge dermed, hvilket hurtigt kan blive en cirkel der ikke kan stoppe igen. Disse konklusioner kan bruges i det forebyggende arbejde, i forhold til, at finde en anden vinkel hvorpå oplysningen af hash foregår. Det mest afgørende for de unge er, at der er plads til debat og refleksion, hvilket ifølge mit sidste fokusgruppeinterview med de fire fagfolk, ville være det mest effektive i forhold til at nuancere de unges holdninger til hash. Derudover kan det ud fra fagfolkernes interview konkluderes, at inddragelsen af forældre allerede fra folkeskolen, ses som et vigtigt led i de unges dannelse af holdninger. Det vil sige, at forældrene fra starten af ungdomsårene er vidende om hvad hash er, og hvilke konsekvenser, både positive og negative, det kan have. Et andet forslag, som blev mødt med enighed fra de fire fagfolk handlede om, at hash kunne inddrages i undervisningen på skolerne, så de unge ville have mulighed for, at reflektere og debattere om det fra flere forskellige faglige vinkler, samtidig med, at det var en del af den generelle undervisning. Der hvor fagfolkene kan gøre noget i Haderslev Kommune, er ved at give de unge det bedst mulige og bedst oplyste grundlag for, at danne deres egen holdning. Holdningerne kan ingen diktere, men de kan nuanceres og påvirkes.

Bilagsliste

Bilag 1: Interviewguide til interview 1 og 2 (Er i dette dokument)

Bilag 2: Interviewguide til interview 3 (Er i dette dokument)

Bilag 3: Transskription af interview 1 (Er i særskilt bilagsdokument)

Bilag 4: Transskription af interview 2 (Er i særskilt bilagsdokument)

Bilag 5: Transskription af interview 3 (Er i særskilt bilagsdokument)

Litteraturliste

Akers, R. L. (2014). A Social Learning Theory of Crime. I F. T. Cullen, R. Agnew, & P. Wilcox, *Criminological Theory: Past to Present* (5. udg.). Oxford: Oxford University Press.

Aalborg Universitet. (u.d.). Hentede 02. 02 2017 fra Kriminologi.samf.aau.dk:

<http://www.kriminologi.samf.aau.dk>

Balvig, F. (2006). *Den ungdom!* Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.

Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization - Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: SAGE publications.

Brinkmann, S., & Tangaard, L. (2015). *Kvalitative metoder - en grundbog* (Årg. 2. udgave). Hans Reitzels forlag.

Chalmers, A. (2004). *Hvad er videnskab?* (G. Lyngs, Ovs.) København: Gyldendal.

Clausen, S. (2013). Forbrydelse og straf. I M. H. Jacobsen, & S. Anne-Stina, *Kriminologi - en introduktion*. Hans Reitzels Forlag.

Demant, J., & Ravn, S. (2010). Stoffer og risikoforståelser. I M. Järvinen, J. Demant, & J. Østergaard, *Stoffer og Natteliv*. København: Hans Reitzels Forlag.

Erickson, P. G., & Hathaway, A. D. (12. 11 2009). Normalization and harm reduction: Research avenues and policy agendas. *International Journal of Drug Policy* .

Fletcher, A., Bonell, C., Sorhaindo, A., & Rhodes, T. (20. 08 2008). Cannabis use and 'safe' identities in an inner-city school risk environment. *International Journal of Drug Policy* .

Halkier, B. (2015). Fokusgrupper. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative Metoder - en grundbog*. København: Hans Reitzels forlag.

Hansen, N.-H. M., & Sørensen, N. U. *Kortlægning af brugen og holdningerne til rusmidler blandt unge på ungdomsuddannelserne i Svendborg 2013*. København: Center for Ungdomsforskning.

Hathaway, A. D., Comeau, N. C., & Erickson, P. G. (2011). Cannabis normalization and stigma: Contemporary practices of moral regulation. *Criminology & Criminal Justice* .

Hoff, D. A., Andersen, A., & Holstein, B. E. (2010). Poor school satisfaction and number of cannabis using peers within school classes as individual risk factors for cannabis use among adolescents.

Holm, A. B. (2011). *Videnskab i virkeligheden - en grundbog i videnskabsteori*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Holm, S., Tholstrup, J., Thylstrup, B., & Hesse, M. (17. September 2015). Neutralization and glorification: Cannabis culture-related beliefs predict cannabis use initiation. *Drugs: Education, Prevention and Policy* .

Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J. C., Simonsen, B., & Sørensen, N. U. (2009). *Ungdomsliv - mellem individualisering og standardisering*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Jacobsen, M. H. (2007). Adaptiv teori - den tredje vej til viden. I R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen, & S. Kristiansen, *Håndværk og Horisonter - Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

- Jacobsen, M. H., & Jensen, S. Q. (2013). Subkulturelle, interaktionistiske og kritiske retninger i kriminologisk teori. I M. H. Jacobsen, & A.-S. Sørensen, *Kriminologi - en introduktion*. Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, T. T., Kyvsgaard, B., Pedersen, A.-J. B., & Pedersen, M. L. (2012). *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper - en forskningsoversigt*. Justitsministeriets forskningskontor.
- Järvinen, M., & Demant, J. (2010). Hashens "normalisering". I R. Fonden, *Stoffer og Natteliv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M., & Østergaard, J. (2010). Fra alkohol og cigaretter til hash og hårdere stoffer. I R. Fonden, *Stoffer og natteliv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kuntsche, E. (03. 02 2010). When cannabis is available and visible at school - A multilevel analysis of students' cannabis use. *Drugs: Education, Prevention and Policy* .
- Kvale, S., & Brinkman, S. (2009). *Interview - introduktion til et håndværk* (2. udgave udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Mannow, J. (2013). Psykologiske og biologiske teorier om kriminalitet. I M. H. Jacobsen, & A.-S. Sørensen, *Kriminologi - en introduktion*. Hans Reitzels Forlag.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Development Taxonomy.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Development Taxonomy.
- Nygaard, C. (2012). Introduktion til samfundsvidenskabelig analysemetode. I C. Nygaard, *Samfundsvidenskabelige analysemetoder*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

O'Brien, F., Simons-Morton, B., Chaurasia, A., Luk, J., Haynie, D., & Liu, D. (25. 07 2017). Post-High School Changes ind Tobacco and Cannabis Use in the United States. *Substance Use & Misuse* .

Pedersen, M. U. (2005). Unge med et problematisk forbrug af rusmidler - en mulig forståelsesmodel. *Psyke og Logos* .

Peretti-Watel, P. (2005). Cannabis use, beliefs about 'hard drugs' and 'soft drugs', and the ineffectiveness of anti-drug interventions in French high-schools. *Health Educational Journal* .

Presskorn-Thygesen, T. (2012). Samfundsvidenskabelige paradigmer - fire grundlæggende metodiske tendenser i moderne samfundsvidenskab. I C. Nygaard, *Samfundsvidenskabelige analysemetoder*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Ravn, S. (2012). Contested identities: Identity constructions in af youth recreational drug culture. *European Journal of Cultural Studies* .

Retsinformation. (u.d.). *retsinformation.dk*. Hentede 02. 02 2018 fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=137169#K2>

Sandberg, S., & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sørensen, N. U., Pless, M., Katznelson, N., & Nielsen, M. L. (2017). Picture Perfect; Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster. *Tidsskrift for ungdomsforskning* .

Simonsen, B. (2014). *Hash som pædagogisk problem - i ungdomsuddannelserne*. Forum100%. Odense SØ: Erhvervsskolernes Forlag.

Skolesundhed. (2017). *Ungeprofilundersøgelsen*. Hentede 22. Januar 2018 fra Skolesundhed: <https://www.skolesundhed.dk/Files/CMS/2017-07-12%20Én%20undersøgelse%20om%20unge%20i%20Danmark%202017.pdf>

Sundhedsstyrelsen. (2017). *Narkotikasituationen i Danmark 2017*. København: Sundhedsstyrelsen.

Sykes, G. M., & Matza, D. (2014). Techniques of Neutralization. I F. T. Cullen, R. Agnew, & P.

Wilcox, *Criminological Theory: Past to Present* (5. udgave udg.). Oxford: Oxford University Press.

Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse - En indføring i kvalitativ metode*. (C. Wuldd, Red.)
Akademisk forlag A/S.

Bilag 1

Interviewguide til interview 1 og 2

Interviewguide

Præsentation af mig:

Kort præsentation af mig. Kriminologistuderende der skriver speciale i samarbejde med Haderslev Kommune hvor jeg har været i praktik sidste semester, 26 år. Jeg er her for at lære, I er eksperterne!

Introduktion:

Kort introduktion af projektet og formålet med det. Herefter forklares det hvordan selve interviewet kommer til at foregå. Her understreges vigtigheden af, at der ikke findes rigtige og forkerte svar, samt at deltagerne svarer oprigtigt. Det gøres endvidere klart, at interviewet er anonymt, det vil sige at de også har tavshedspligt på de ting der bliver sagt indbyrdes. Det forklares, at jeg optager interviewet for at kunne huske hvad der bliver sagt.

Introduktion af deltagerne:

Introduktion af deltagerne, med:

- Navn
- Alder
- Årgang

Relationen til hinanden

Start interviewet der bliver optaget med, at få dem til at sige deres navn, så jeg kan genkende stemmerne.

Forskningsspørgsmål	Orienterende begreb	Spørgsmål	Kilde
Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?	Ungdomsliv generelt	Hvad skaber et godt ungdomsliv? Hvilken betydning har: <ul style="list-style-type: none"> - familien - fællesskabet på skolen - fritidsaktiviteter - sociale medier - fester 	<i>Ungdomsliv - mellem individualisering og standardisering af</i> Illeris, Knud; Katznelson, Noemi; Nielsen, Jens Christian; Simonsen, Birgitte; Sørensen, Niels Ulrik, 2009
Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?	Neutralisering	Hvad er jeres holdning til hash? <ul style="list-style-type: none"> - Er det skadeligt? - Hvorfor/hvorfor ikke? - Er det ok at ryge hash? - Bør det legaliseres? Hvorfor/hvorfor ikke? 	<i>Techniques of neutralization af</i> Sykes, Gresham M.; Matza, David, 2014 <i>Hashens "normalisering" af</i> Järvinen, Margaretha; Demant, Jakob, 2010
Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?	Glorificering	Hvor skadeligt mener I, at hash er i forhold til: <ul style="list-style-type: none"> - Alkohol? - Kokain? - Ecstasy/mdma? 	<i>A Social Learning Theory of Crime af</i> Akers, Ronald, L., 2014

		Hvorfor tror I, at mange unge på ungdomsuddannelserne ikke anser hash som særlig skadelig? Nogle mener endda, at det er sundt?	<i>Post-High School Changes in Tobacco and Cannabis Use in the United States</i> af O'Brien, Fearghal; Simons-Morton, Bruce; Chaurasia, Ashok; Luk, Jeremy; Haynie, Denise; Liu, Danping, 2017
Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?	Definitions	Hvor får I jeres viden om hash henne? <ul style="list-style-type: none"> - Medierne? - Sociale medier? - Venner? - Skolen? - Forældre? - Ved at prøve det? Hvorfor tror I, at så mange ryger hash, på trods af, at det er kriminelt at anskaffe det og besidde det?	<i>Normalization and harm reduction: Research avenues and policy agendas</i> af Erickson, Patricia G.; Hathaway, Andrew D., 2009 <i>A Social Learning Theory of Crime</i> af Akers, Ronald, L., 2014
Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?	Differential association	Hvad ville jeres forældre sige til det hvis I røg hash? Er det normalt at ryge hash på jeres uddannelse?	<i>A Social Learning Theory of Crime</i> af Akers, Ronald, L., 2014

			<i>Post-High School Changes in Tobacco and Cannabis Use in The United States of</i> O'brien, Fearghal; Simons-Morton, Bruce; Chaurasia, Ashok; Luk, Jeremy; Haynie, Denise; Liu, Danping, 2017
Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?	Differential reinforcement	<p>Hvem bestemmer om I må ryge hash?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forældre? - Skolen/lærerne? - Loven? - Jer selv? <p>Hvad ville være det værste der kunne ske hvis I røg hash?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forældre blev sure? - Blive taget af politiet? - Blive opdaget af venner? - Sundhedsskadelige ting, fx psykoser? <p>Hvad er I mest bange for</p>	<i>A Social Learning Theory of Crime</i> af Akers, Ronald, L., 2014

		ved hash i forhold til alkohol og andre stoffer?	
Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?	Imitations	Ryger unge hash i smug, eller ryger man helt åbent? Har I set nogle ryge hash?	<i>A Social Learning Theory of Crime</i> af Akers, Ronald, L., 2014 <i>When cannabis is available and visible at school - A multilevel analysis of students' cannabis use</i> af Kuntsche, Emmanuel, 2010
Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?	Identitet	Er der forskel på hash-rygere? Findes der ansvarlige og uansvarlige hash-rygere? Hvorfor? Findes der grupper på jeres skole som har en identitet hvor hash indgår? Hvis ja, hvorfor vil man så gerne være en del af den gruppe?	<i>Contested identities: Identity constructions in af youth recreational drug culture</i> af Ravn, Signe, 2012 <i>Ungdomsliv - mellem individualisering og standardisering</i> af Illeris, Knud; Katznelson, Noemi; Nielsen, Jens

			Christian; Simonsen, Birgitte; Sørensen, Niels Ulrik, 2009
Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?	Individualisering	<p>Føler I jer nogle gange pressede over det liv I lever og de valg I skal træffe?</p> <p>En del forskning peger på, at den øgede individualisering og de øgede krav der hele tiden er til de unge, gør at de har behov for at slappe af og "skeje ud" i weekenden med store mængder alkohol, hash og andre stoffer. For at glemme det hele. Kan I genkende det billede?</p> <p>Enten fra jer selv eller klassekammerater?</p>	<p><i>Ungdomsliv - mellem individualisering og standardisering af</i></p> <p>Illeris, Knud; Katznelson, Noemi; Nielsen, Jens</p> <p>Christian; Simonsen, Birgitte; Sørensen, Niels Ulrik, 2009</p> <p><i>Unge med et problematisk forbrug af rusmidler - en mulig forståelsesmodel,</i></p> <p>Pedersen, Mads Uffe, 2005</p>
Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?	Udviklingsmodel	<p>Er hash med til at give unge en højere status blandt hinanden?</p> <p>Kan hash være en måde hvorpå de unge føler sig voksne?</p>	<p><i>Adolescence-Limited and Life-Course-Persistens Antisocial Behavior: A Development Taxonomy</i> af Moffitt, Terrie E., 1993</p>

<p><i>I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?</i></p> <p><i>Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?</i></p>	<p>Skolens betydning</p>	<p>Kan I købe hash tæt på skolen i skoletiden eller til fester?</p> <p>Taler lærerne med jer om hash og konsekvenserne heraf? I så fald, hvor stor indvirkning har det på jer?</p> <p>Husker I det?</p>	<p><i>When cannabis is available and visible at school - A multilevel analysis of students' cannabis use</i> af Kuntsche, Emmanuel, 2010</p> <p><i>Hash som pædagogisk problem – i ungdomsuddannelserne</i> af Birgitte Simonsen, 2014</p>
<p><i>I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?</i></p>	<p>Forbrugsmuligheder</p>	<p>Er det nemt at købe hash i byen? På nettet? Eller hvor kan I købe det?</p>	<p><i>Ungdomsliv - mellem individualisering og standardisering</i> af Illeris, Knud; Katznelson, Noemi; Nielsen, Jens Christian; Simonsen, Birgitte; Sørensen, Niels Ulrik, 2009</p>
<p><i>I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?</i></p>	<p>Sammenhænge</p>	<p>I hvilke sammenhænge ryger unge hash? (generelt)</p> <p>I grupper eller alene?</p> <p>I byen eller derhjemme?</p>	<p><i>Kortlægning af brugen og holdningerne til rusmidler blandt unge på</i></p>

		Til fester eller når de slapper af?	<i>ungdomsuddannelserne i Svendborg 2013</i> af Hansen, Niels-Henrik M.; Sørensen, Niels Ulrik
<i>Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?</i>	Udviklingsbaseret holdningsændring	Hvorfor tror I, at holdningen til hash ændrer sig på ungdomsuddannelser i forhold til på folkeskolerne?	Ungeprofilundersøgelsen 2017

Bilag 2

Interviewguide til interview 3

Præsentation af projektet og mig:

- Kriminologistuderende
- Praktik ved Lærke i efteråret
- På baggrund af Ungeprofilundersøgelsen, kan det ses, at der sker en holdningsændring til hash når de unge går fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne i Haderslev. De unge får en mere positiv forståelse og glorificerer nærmest hash.
- Ud fra dette har jeg lavet to fokusgruppeinterviews med to grupper med 5 unge i hver på to ungdomsuddannelser i Haderslev.
- Dette interview har til formål, at skabe en handlingsorienteret retning på min analytiske resultater, da jeg er interesseret i, at skabe et speciale der kan bruges i praksis

Præsentationsrunde:

- Navn
- Stilling
- Uddannelsesbaggrund

Interviewets form:

- Præsentation af mine konklusioner
- Min analyse er delt op i fire, jeg vil lave et kort oprids af hver delkonklusion fra de fire afsnit. Efter hver delkonklusion vil der være tid til refleksion, efter sidste, samlede konklusion vil jeg stille nogle spørgsmål som I kan diskutere indbyrdes
- Det er vigtigt, at jeres snakke bliver handlingsorienterede, da det er formålet med dette interview

Spørgsmål inden konklusionerne fremlægges:

- Hvad gøres der lige nu fra Haderslev Kommunes side for, at forebygge unges brug af hash på ungdomsuddannelserne?

Refleksioner over delkonklusioner:

1) Hvilken holdning har de unge selv til hash og hvad påvirker denne holdning?

- I en øvelse hvor de skulle rangordne alkohol, hash, kokain og ecstasy/mdma, mente den ene gruppe, at hash var helt uden for skalaen, og slet ikke farlig i forhold til de andre stoffer. Den anden gruppe mente, at det lå på linje med alkohol, men at cigaretter til gengæld var meget mere skadelige
- De unge søger selv meget viden om emnet, så den øgede normalisering af hash, kan også forstås på en måde, at de aktivt har taget et valg om hvilken holdning de har til stoffet. Hvilket igen kan forstås som en del af deres identitetsdannelse mod at finde frem til dem selv og blive selvstændige.

Søren: *"og altså, alkohol når man tænker på det, så tænker man jo på øl eller vodka, og altså det er jo langt mere koncentreret end det man får i hash. Altså jeg vil jo sige, at hash er noget mere naturligt, så man får et mere afslappet forhold til naturen, end til de syntetiske ting som vodka eller sådan noget"*

Mads: *"Jeg har ikke set nogle hashpsykose statistikker endnu, som der har overbevist mig om at hash skulle være på niveau med alkohol"*

Sissel: *"Ja, jeg tror også det har noget at gøre med, at når noget kommer ud i lyset og der bliver talt om det, så kommer der mere fokus på det, og man ved hvordan og hvorledes. Ligesom hvis hash det blev mere sådan noget man snakkede mere åbent om, så tror jeg også der kom mere lys på de gode og de dårlige ting ved det"*

2) I hvilke sammenhænge indgår hash blandt de unge?

- De to grupper er nogenlunde enige om, at hash primært bruges som et socialt rusmiddel af de unge. Det er oftest til private fester eller i gruppesammenhænge unge først prøver det. Der er endvidere bred enighed om, at så længe hash bruges som et socialt stof, så er det acceptabelt, og kan endda give status.
- Derudover ses hash for de unge også som et rusmiddel der kan være med til, at glemme dagligdagens krav og den øgede individualisering.

David: *"Mmh, når du kommer ud i miljøet, ud i byen eller sådan noget, og ser en der ryger hash, så er det ikke sådan at de falder om og dør med det samme, altså man kan godt se, at der ikke er noget rigtig farligt ved det, som man troede i folkeskolen"*

Jannie: *"jeg tror også det er fordi det hurtigt, det bliver en del af ungdomskulturen, ikke fordi alle gør det, men det er en stor del. Jeg tror måske også at mange føler at det giver en fællesskabsfølelse, som du måske ikke havde behov for på samme måde på folkeskolen. Det kræver lidt mere her når man kommer på gymnasiet"*

3) Hvad har indflydelse på hvad de unge ved om hash?

- Der er dog også en stor vilje til, at få den direkte læring om emnet fra forældre og skolen. Denne læring forekommer dog ikke i det omfang som de unge selv mener er nødvendig for, at skabe sig sin egen holdning bygget på et faktisk og velbelyst grundlag. De unge mener selv, at de har behov for en faktisk, neutral og ikke-grænsesættende information.
- Fælles for alle unge er også, at læring om hash ikke sker i så stort et omfang som læring om alkohol, og at det stopper efter folkeskolen. De unges viden om hash læres derfor i en blanding af observationer på skolen, deres venner og den oplysning de selv opsøger.

David: *Det er, det er en lille del, man snakker kort om det i folkeskolen, men jeg synes ikke her på ungdomsuddannelsen at der er så meget om det synes jeg.*

4) Hvordan har ungdomslivet en betydning for de unges holdning til hash?

- De unge fortæller, at de bruger denne ungdomsperiode, hvor de hverken er børn eller voksne, og hvor deres forældre stadig har en del ansvar for dem, som en periode hvor de kan afprøve risikoadfærd, herunder hash. For fælles for dem alle er, at de tager voksenlivet meget alvorligt, og de har store bekymringer om hvordan de skal klare sig i skolen for, at have de bedste forudsætninger i fremtiden.
- De unge ligger et konstant pres på dem selv, og har høje forventninger til karakterer, gennemsnit og planer for fremtiden, samtidig med, at de vil have et godt socialt liv og være "en af de seje". Dette konstante pres gør, at de engang imellem kan have behov for at "skeje" ud og glemme hverdagens problemer.

Christian: *"Nå ja, det er værre at være ensom end at være skadet. Det gør mere ondt at være alene end at blive skadet. Sådan ser jeg på det"*

Mads: *"Måske er det også fordi, at sådan her i gymnasiet, jeg er virkelig begyndt at føle, at her bliver du smidt ud i virkeligheden, eller det er begyndelsen til det. Og det kan godt være lidt overvældende, også fordi jeg begyndte først at få karakterer fra 8. Klasse, og de betød ikke rigtig noget, men så fra 1. G så begyndte det virkelig at tælle. Også fordi jeg opdagede at jeg lige pludselig gik en tand ned i mine karakterer, og det var sådan lidt, ligesom et slag i ansigtet. Man troede man var god, men det indså man, at det var man slet ikke"*

David: *"Altså jeg kan også godt genkende det pres, altså du skal blive hurtigt færdig med dit uddannelsesforløb, du skal have børn hurtigt, og når du er færdig på universitetet, de vil gerne have at du er ung, men du skal have 20 års erfaring før du kan komme ind på noget rigtigt. Og det er det pres der hele tiden ligger på dig, du skal være ung, men have 20 års erfaring. Du skal bare kæmpe igennem."*

Samlet konklusion:

- Det ses, at hash ikke anses for skadelig, sammenlignet med henholdsvis alkohol, ecstasy/mdma, kokain i den ene gruppe, mens den anden gruppe distancerer cigaretter som langt farligere end hash.
- De unge anser hash som okay, hvis de selv kan styre deres forbrug. Man skal kunne styre balancen mellem forbrug og misbrug. Forbrug er forbundet med en form for status, mens det modsatte skaber skam og stigmatisering.
- Både forældre og det sociale netværk har stor betydning ift. at forme de unges holdning.
- Der er en høj grad af imitation blandt eleverne, via andre elever på skolen, musik, film, serier, osv.
- De opsøger meget af deres viden selv, de får ikke viden fra skolen. De har dog en styr lyst til, at få mere viden. De mener, at alt den viden de får handler om alkohol, og at det primært har foregået i folkeskolen.
- Hash bruges som et socialt rusmiddel.
- Hash bruges som en måde hvorpå de unge kan skubbe til nogle grænser de mener skal afprøves nu og ikke når de er flyttet hjemmefra.
- De unge føler et kæmpe pres over fremtiden og kan mærke den øgede individualisering og det øgede pres fra skolen og samfundets side, de har endvidere meget høje forventninger til dem selv, dette betyder, at de somme tider har et stort behov for, at skeje ud.
- Skolens identitet som en skole hvor man ryger hash, kan hurtigt overtages af nye elever
- de unge søger selv meget viden om emnet, så den øgede normalisering af hash, kan også forstås på en måde, at de aktivt har taget et valg om hvilken holdning de har til stoffet.

Spørgsmål:

- Er der noget der undrer jer eller kommer bag på jer? Hvorfor?
- Kan man fra kommunens side oplyse om hash på samme måde som med alkohol? Noget i stil med "drik med måde"? Eller er det etisk forkert? Hvorfor? Og hvordan?

- Hvordan kan man fra kommunens side arbejde forebyggende/oplysende med de unge på ungdomsuddannelserne?
- Ud fra mine konklusioner, hvad anser I så som det vigtigste ift. oplysende/forebyggende arbejde på ungdomsuddannelserne?
- Er der en forskel på den måde man skal arbejde forebyggende på i folkeskolen vs. på ungdomsuddannelserne? Tror I alderen gør en forskel på hvordan man skal arbejde?